

श्रीशङ्कराचार्यचरितम् ।

— 444

WITH A FOREWORD BY

P. S. Ananthanarayana Sastry.

THE KUPPUSWAMI SASTRI
RESEARCH INSTITUTE,
MADRAS

PUBLISHED BY

The Proprietor of
THE KERALA PUBLISHING HOUSE,
TRICHUR.

—
1926.

Price 5 as.

PRINTED AT
THE MANGALODAYAM PRESS, TRICHUR

(All Rights Reserved by the Publisher)

भूमिका ।

विदितमेवेदं विश्वेषां विपश्चितां, यदिह भारत-
मण्डलस्य पश्चिमोऽयं भागो भगवतामादिशङ्कराचार्या-
णामतिपावनेनावतारेणापश्चिमतामनायीति । परमतवि-
दलनेनाद्वैतसिद्धान्तस्य महीयसीं महनीयां च प्रतिष्ठा-
माहितवतामाचार्यपूज्यपादानां यशोपताका तावन्महीत-
ले विजेष्यते यावद्विवि विराजिष्यते ज्योतिषां कदम्ब-
कम् । भवार्णवकर्णधाराणां दिग्विभागविज्ञानाय पश्चि-
माम्बुनिधिवेलायामुद्योतितोऽयमद्वैतदीपमहास्तम्भः स-
कलेऽपि मण्डले सम्प्रति कियतीं नाम प्रवर्षति प्रका-
शपरम्परामिति नैदं तिरोहितं लब्धवर्णस्य कस्यापि ॥

प्रथमशुराः पावत्रं चरित्रं संक्षिप्तमधुरया सरण्या
वर्णयद्दिदं ग्रन्थरत्नं सहृदयानामुपहरतो मे चिरस्य च-
रितार्था लेखनी । क्वचिन्माधवाचार्यविरचितं शङ्करदि-
ग्विजयमपरत्राविदितकर्तृनामधेयं शङ्करविजयविलासं
चानुसरन्नेतद्ग्रन्थप्रणेता कोऽपि केरलीय एव भवितु-
मर्हतीति बलवती मे संभावना । यतः केरळीयानां दे-
शविशेषाणां देवायतनानां चानन्यसाधारणं परिचयमेष
वर्णनाभिराविष्करोति । बहुषु सन्दर्भेषु पुराणरीतिम-

नुकुर्वन्नेतत्प्रणेता नैसर्गिकमात्मनः काव्यनिर्माणपाटवं न निगूहितुं पारयतीति मे प्रतिभाति । वाल्मीकीयरीत्या कथासंक्षेपं प्रथमाध्याये निबध्नन् विष्णुयमदूतादिसंलापेष्वपि पुराणसरणिमनुकुर्वन्नयं स्थलान्तरेषु कीदृशीमर्थचारुतां प्रकाशयतीत्यत्र हनुमत्कृतशिवस्तुतिप्रभृतयो वहन्ति साक्षिभूयम् । अदसीयस्य वर्णनाचमत्कीरस्य किमप्युदाहरणमदत्त्वा न मे शाम्यति कुतूहलम् । दृश्यताम्—

“संन्यासमूलः सच्छायः शिष्यशाखामहत्तमः ।

ज्ञानपुष्पोऽमृतफलो रेजे शङ्करपादपः ॥”

भगवत्पादानां परधामप्रवेशं तु प्रस्तुतग्रन्थकतां श्रीवृषाचले संवृत्तमाचष्टे इत्येतदन्यग्रन्थादृष्टं तथावस्तु । पुरावृत्तमात्रे दत्तदृष्टीनां चरित्रान्वेषकाणामेतद्विषयक आदरो यादृशः कीदृशो वा भवतु, सरलमधुरकथाकथनरसलालसाः सहृदयाः सशिरःकम्पमादारिष्यन्ते प्रस्तुतं ग्रन्थतल्लजमित्यत्र नास्ति संशयलेशस्याप्यवकाशः ॥

स्वगृहग्रन्थशालाया अदसीयभादर्शं जनतोपकृतये प्रकाशकसाकृतवते कूटल्लर् ब्राह्मणगृहावतीर्णाय श्रीमते नारायणनम्पूतिरिष्वाट् महाशयाय महदाधमर्थं धारयति सहृदयसमुदायः । आदर्शग्रन्थेऽनुपलब्धा लुप्ततया भासमानाः केचिदंशा मया स्वयमुल्लिखिताः को-

ष्ठान्तः प्रक्षिप्य प्रकाशयन्ते । अनवगतार्थो भागः को-
 ष्ठान्तः प्रश्नचिह्नेन चाङ्कितः । अदर्शयित्वादर्शान्तरस्य
 दर्शनं यावत् कालविलम्बोऽपि प्रकाशकानां दुस्तहः
 समपद्यतेत्यत्र तु प्रकाशनसमुत्सुकता परमपराधिनी ।
 सति पुनर्द्वितीयमुद्रणभागधेये आदर्शान्तरसंवादादिना
 सर्वं समीकृत्य संस्कारिष्यत इत्येतावता सम्प्रति संतो-
 ष्टव्यं सहृदयैरिति प्रार्थयते—

Palghat	}	रसिकजनचरणसेवी
5-11-26.		अनन्तनारायणशास्त्री ।

शुद्धिपत्रम् ।

पुटम्	पक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
७	७	दीप्यति	दीव्यति
२२	१८	नावपद्यत	नान्वपद्यत
२९	५ - ७	साक्षीत्वे	साक्षित्वे
३०	१	न्यवसन्	न्यवसत्
३३	४	नीर्मली	निर्मली
३८	१	विष्णुदृता	विष्णोर्दृता
३९	११	विपरीताश्च	विपरीतश्च
४७	३	दर्शनेन	दर्शने न

॥ श्री ॥

शङ्कराचार्यचरितम् ॥

प्रथमाध्यायः ॥

गणेशाय नमस्तस्मै यत्प्रसादविवस्वता ।
प्रत्यूहध्वान्तविध्वसः क्रियते सर्वकर्मणाम् ॥ १ ॥
मदीयरसनारंगनटनेषु समुत्सुका ।
एषा सरस्वती भूयात् सतामानन्ददायिनी ॥ २ ॥
समाश्रित्वा पुद्गलभोजजनतासुरपादपः ।
सर्वे मम शुभोभीष्टं पूरयेत् पार्थसारथिः ॥ ३ ॥
क्षिप्त्वा ज्ञानतमोराशिं पदार्थानथ दर्शयन् ।
गुरुरन्नप्रदीपो मे मनोधामनि भासताम् ॥ ४ ॥
सर्वेश्वरकथानां ये कर्तारः कविपुङ्गवाः ।
जयन्ति सुतरां लोके वाल्मीकिव्यासशङ्कराः ॥ ५ ॥
सर्वाङ्गमास्पदं वन्दे व्यासाचलमिमं कविम् ।
बभूव शङ्कराचार्यकीर्तिकल्लोलिनी यतः ॥ ६ ॥
अत्युन्नतस्य काव्यद्रोर्व्यासाचलभ्रुवोऽखिलम् ।
अर्थप्रसूनमादातुमसमर्थोऽहमद्भुतः (?) ॥ ७ ॥
ह्रस्वमत्यङ्कुशग्राह्यं गृहीत्वा कलयामि तत् ।

निबन्धनस्रजं काश्चिद्यतीश्वरमनोमुदे ॥ ८ ॥
 निबन्धनमिदं पुण्यमध्यायनवकान्वितम् ।
 करोमि यतिवर्यस्य निदेशं समुपाश्रितः ॥ ९ ॥
 कथासंक्षेप एवाग्रे द्वितीयेऽध्याय उद्भवः ।
 तृतीये व्याससल्लापस्तुर्ये प्राक्शिष्यसंभवः ॥ १० ॥
 सुरेश्वरस्य शिष्यस्य संन्यासः पञ्चमे ततः ।
 षष्ठे तु हस्तामलकतोटकाभिख्यशिष्ययोः ॥ ११ ॥
 सप्तमे मुक्तिदायिन्याः काल्या माहात्म्यकीर्तनम् ।
 रामेश्वरकथाख्यानं सर्वपापहरं ततः ॥ १२ ॥
 सर्वज्ञाननिधेस्तस्य शङ्कराचार्ययोगिनः ।
 नवमे परमानन्दसायुज्यमनुवर्णितम् ॥ १३ ॥
 शब्दे चार्थे कथायां च मौढ्यभाजान्यन्यथा ।
 यत् प्रोक्तमिह तत् सर्वं क्षन्तुमर्हति शङ्करः ॥ १४ ॥
 यतीन्द्रं निर्मलात्मानं नानाविधकथाविदम् ।
 शिष्यभूतो यतिः कश्चित् पप्रच्छ जनितादरम् ॥ १५ ॥
 शिष्यः— सर्वेषां गुरुरस्माकं सर्वज्ञो यतिपुंगवः ।
 जातः श्रीशङ्कराचार्यः कस्मिन् देशे सुपावने? ॥ १६ ॥
 अरभ्य जन्मतः कस्मिन् वत्सरे भिक्षुतामगात्? ।
 केषां निबन्धनानां च कर्ताभूत् स यतीश्वरः? ॥ १७ ॥
 कति शिष्या महात्मानः तस्याभूवन्महामते? ।
 सशिष्यः सञ्चरन् भूमौ कानि चक्रेऽद्भुतानि स? ॥ १८ ॥

मायुज्यं कुत्र देवो नः प्राप्तवानपि तत्त्ववित् ? ।
 एतत् सर्वमपि श्रोतुं गुरो कौतुकवानहम् ॥ १९ ॥
 गुरुः— हन्त ते कथयिष्यामि पापहारिणमद्भुतम् ।
 अस्मदेशिकवृत्तान्तं शिष्य, तं शृणु सादरम् ॥ २० ॥
 पुरां केरळमेदिन्यां कालटिक्षेत्रवासिनः ।
 समीपे पद्मनाभस्य महानासीत् द्विजोत्तमः ॥ २१ ॥
 तस्य पुत्रो महान् जज्ञे वृषाचलनिवासिनः ।
 ईश्वरस्य प्रसादेन सर्वज्ञः शङ्कराढ्यः ॥ २२ ॥
 बाल्य एव मृते ताते जनन्या परिपोषितः ।
 उपनीतः स निश्शेषविद्यापारगतोऽभवत् ॥ २३ ॥
 षोडशाब्दे समायाते विज्ञायान्तं निजायुषः ।
 सोऽनुज्ञातो जनन्याभूत् तुरीयाश्रममाश्रितः ॥ २४ ॥
 तीर्थस्नानानि कुर्वाणः प्राप्तो बदरिकाश्रमम् ।
 उषित्वा सुचिरं तत्र नरनारायणाश्रमे ॥ २५ ॥
 चक्रे वेदान्तमूत्राणां भाष्यं मोक्षैकसाधनम् ।
 सन्तुष्टं तत्र संप्राप्त वेदव्यासं ददर्श सः ॥ २६ ॥
 संभाषणमथान्योन्यं चक्रतुस्तावुभौ मुदा ।
 भाष्यं निरीक्ष्य सन्तुष्टे पाराशर्ये महामुनौ ॥ २७ ॥
 गते, मात्रा स्मृतस्तस्मात् स्वजन्मागारमाप सः ।
 मातरं तत्र नत्वा स्वामासन्नमरणां सतीम् ॥ २८ ॥
 तस्यै स परमं तेद्यमुपादिशदुदारधीः ।

मृतायास्तु ततो मातुर्देहं छित्वा समुज्ज्वले ॥ २९॥

कुण्डस्थे पावके हुत्वा भक्त्यासौ कुण्डमानमत् ।

भूयोऽपि शङ्कराचार्यो गत्वा बदरिकाश्रमम् ॥ ३०॥

संन्यासं कारयामास द्विजातेर्विष्णुशर्मणः ।

दधौ सनन्दनाभिख्यां सोऽन्त्याश्रममुपाश्रितः ॥ ३१॥

पद्मपादाभिधानं च वितीर्णं दैवतैः पुनः ।

अचार्यस्तेन शिष्येण प्रयागं तीर्थमागतः ॥ ३२ ॥

तत्र गत्वा महापुण्ये गंगायामुनसंगमे ।

स्नानं कृत्वा तु विधिवद् सुखासीनो गतश्रमः ॥ ३३

अथासीनं ददर्शासौ कुमारांशसमुद्भवम् ।

कर्मकाण्डेऽतिनिपुणं भट्टाचार्यं महामतिः ॥ ३४ ॥

भट्टाचार्यः समाकर्ण्य भाष्यं देशिकजिर्मितम् ।

मन्तोषं नितरां प्राप्य निजगाद महानतिः ॥ ३५॥

“जित्वा वादेन मच्छिष्यं विश्वरूपं यतिं कुरु ।

भाष्यस्य महतोऽत्याथो तेन कारय वार्तिकम् । ३६

तथैव सकलं कृत्वा भट्टाचार्यवचस्ततः ।

सुरेश्वराह्वयेनापि तेन शिष्येण सोऽलंसत् ॥ ३७ ॥

शिष्याभ्यां सह गोकर्णं ततो देशिकपुङ्गवः ।

गच्छन् पथि ददर्शैकं निराशं द्विजनन्दनम् ॥ ३८ ॥

भंतुष्टहृदयोऽत्यर्थमाचार्यस्तं च वर्णिनम् ।

स्वतो लब्धामलज्ञानं निनायाश्रममृन्तिमम् ॥ ३९ ॥

तृतीयो गुरुशिष्योऽयं हस्तामलकसंज्ञया ।
 विश्रुतस्तोटकारुयोऽभूदेकः शिष्योऽप्य तत्परः ॥ ४० ॥
 शिष्यैश्चतुर्भिराचार्यो रराज चतुरात्मभिः ।
 मोदादुपनिषद्वाक्यैस्तत्सेवार्थमिवागतैः ॥ ४१ ॥
 तीर्थानि सेवमानोऽथ शिष्यैः सार्धं महात्मानिः ।
 भूमेः प्रदक्षिणं कृत्वा रामसेतुपवाप सः ॥ ४२ ॥
 स्नात्वा तीर्थे यथावत् तैः शिष्यैः सह यतीश्वरः ।
 गंगातोयाभिषिक्तं च रामनाथं ननाम सः ॥ ४३ ॥
 ततः काञ्चीपुरं गत्वा सर्वज्ञो यतिपुंगवः ।
 सर्वज्ञपीठमारोढुमैच्छत्तत्र विराजितम् ॥ ४४ ॥
 तदा पप्रच्छ तं वाणी विजिताखिलसूरिणम् ।
 भवता किं यतिश्रेष्ठ ज्ञाता कामकलाखिलः ? ॥ ४५ ॥
 अस्योत्तरमहं वाणि ! भाविन्यष्टमवासरे ।
 वक्ष्यामीति ततो गत्वा जिज्ञासुर्मान्मथीः कलाः ॥ ४६ ॥
 स्वदेहरक्षणे शिष्यानादिश्य चतुरो गुरुः ।
 गतासुं कस्यचित् देहं प्रविवेश महीपतेः ॥ ४७ ॥
 उषित्वा राजयोषिद्धिः सार्धं राजगृहेषु सः ।
 कामशास्त्रस्य तत्त्वज्ञः स्रुदेहं प्राप्तवान् पुनः ॥ ४८ ॥
 भूयो गत्वा सरस्वत्या दत्वा चोद्योत्तराण्यथ ।
 सर्वज्ञपीठमारुह्य निविष्टः सोऽष्टमेऽहनि ॥ ४९ ॥
 सुविस्मितैः सभासद्भिरत्यर्थं मानितस्ततः ।

शिष्यैः सह वृषाद्रीशं प्राप्तवानथ देशिकः ॥ ५० ॥
 स्वायुषोऽन्तं स विज्ञाय स्नात्वा तत्रत्यदेवता ।
 नत्वा कुर्वन् हरिस्तोत्रं देवसायुज्यमाप्तवान् ॥ ५१ ॥
 ईदृशं शङ्कराचार्यचरितामृतमद्भुतम् ।
 श्रोतव्यं कीर्तितव्यं च यतीनां तु विशेषतः ॥ ५२ ॥
 ॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते प्रथमोऽध्यायः ॥

द्वितीयाध्यायः ॥

शिष्यः— आचार्यचरितं किञ्चिद्विस्तरेण समन्वितम् ।
 श्रोतुमिच्छामि पापघ्नं वक्तुं पीडा न चेद्गुरोः ॥ १ ॥
 गुरुः— नैव पीडा न तन्द्री च नैव निद्रा कदाचन ।
 अस्मद्देशिकवृत्तान्तं ब्रुवतो मम कातुकात् ॥ २ ॥
 शिष्य, वक्ष्याम्यहं किञ्चिद्विस्तरेण गुरोः कथाम् ।
 अतिविस्तरतो वक्तुं नालं भुजगगण्डपि ॥ ३ ॥
 सर्वपापहरं रम्यं सर्वव्याधिविनाशनम् ।
 चरितं देशिकेन्द्रस्य शृणु वत्स, समाहितः ॥ ४ ॥
 पुण्यतीर्थसमाकीर्णा पुण्यदेवालयान्विता ।
 मेदिनी केरळाख्यास्ति भूसुरोत्तमभासुरा ॥ ५ ॥
 नानापदानविख्याता राजवीरविराजिता ।
 नानावननदीशैलनगरागारशोभिता ॥ ६ ॥

क्षेत्रं दक्षिणकैलासनामधेयं सुविश्रुतम् ।
 यत्र राजत्युमाशङ्करास्पदं भुक्तिमुक्तिदम् ॥ ७ ॥
 धाम विष्णोरतिख्यातं स्थानन्दूरसमाह्वयम् ।
 श्रीशंभराभिधानं च यत्र राजति पावनम् ॥ ८ ॥
 निळा मुरुद्वृधा चेति तत्र नद्यौ विराजतः ।
 निळायां शंवरक्रोडं भासते शास्तुरास्पदम् ॥ ९ ॥
 नावाक्षेत्रं च तस्या हि तीरे दीप्यति मुक्तिदम् ।
 भवनं पद्मनाभस्य भुवनत्रयपावनम् ॥ १० ॥
 चूर्णीति चापरा ख्याता तीरयोरुभयोर्नदी ।
 अतिस्वच्छजला धत्ते पुण्यान् बहुसुरालयान् ॥ ११ ॥
 ऋद्धिमानुत्तरे तीरे तस्याः पावनपाथसः ।
 कश्चिद्देशो महानस्ति कालटीति सुविश्रुतः ॥ १२ ॥
 सर्ववेदार्थनिपुणैः सर्वशास्त्रविशारदैः ।
 सर्वाश्रमरतैः शान्तैरन्वितो विप्रसत्तमैः ॥ १३ ॥
 दूरीकृतसमस्तापत्त्वानुभावेन भूयसा ।
 यत्र नारायणो भाति कर्ता सकलसंपदाम् ॥ १४ ॥
 तत्र विप्रोत्तमो जज्ञे सर्ववेदार्थतत्त्ववित् ।
 सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो गृही दानरतो महान् ॥ १५ ॥
 निजधर्मरतो नित्यं पत्न्या सह गृहे वसन् ।
 स निनायानपत्यो हि भूसुरो बहुवत्सरान् ॥ १६ ॥
 लोका न सन्त्यपुत्रस्येत्यतिमात्रमनारतम् ।

सन्तापसहितं विप्रं भार्योवाच विचार्य तम् ॥ १७ ॥
 सर्वभक्तजनाकांक्षापूरणामरपादपः ।
 निषेव्यः क्षिप्रमावाभ्यामपत्यार्थमुमापतिः ॥ १८ ॥
 उपमन्युरिति ख्यातो विप्रसूनुः पुराभवत् ।
 क्रमतस्तस्य वृत्तान्तं शृणु सादरमद्भुतम् ॥ १९ ॥
 दारिद्रेण कृशांग्या स स्वमात्रा सह जातुचित् ।
 मातुलस्य गृहं प्राप्तो धनिनः करुणानिधेः ॥ २० ॥
 सद्गुधं सघृतं भक्तमश्नन् सः शिशुरात्तमुत् ।
 संक्रीडमानस्तत्तत्पैरवसत् द्विजबालकैः ॥ २१ ॥
 ततः स्वगेहमायातं पुत्रं दुग्धान्नकांक्षिणम् ।
 रुदन्तं बालकं प्रोचे माता दौर्गत्यपीडिता ॥ २२ ॥
 पूजितं न मया पूर्वं चन्द्रमौलिपदांबुजम् ।
 कथं नु लभ्यते संपदनीशचरणार्चनैः ॥ २३ ॥
 श्रुत्वेति वचनं मातुरुपमन्युरुदारधीः ।
 तपसे कृतसङ्कल्पो ययौ तदनुमोदितः ॥ २४ ॥
 पावनं वनमासाद्य सरस्तीरे महामनाः ।
 स पञ्चहायनो बालस्तपश्चक्रे सुदुष्करम् ॥ २५ ॥
 अतिघोरं तपस्तस्य चरतस्तेजसा भृशम् ।
 अतिभानुहुताशेन ज्वलितं भुवनत्रयम् ॥ २६ ॥
 भीतः शतक्रतुस्तावत् ब्रह्मणा माधवेन च ।
 समेतः शङ्करं प्राप्य स्तुत्वोवाच निजं भयम् ॥ २७ ॥

नतो महेश्वरो देवस्तं गत्वा द्विजबालकम् ।
 महेन्द्रवपुषा छन्नः प्रोवाच विविधां गिरम् ॥ २८ ॥
 ईशो विचित्रया वाचा तं निवर्तयितुं शिशुम् ।
 तपसः सुत्थिरात्मानमनीशो हि बभूव सः ॥ २९ ॥
 हित्वा कपटवेषं स सुप्रसन्नमनाः शिवः ।
 • आश्रितो निजरूपं च शिशोः प्रत्यक्षतामगात् ॥ ३० ॥
 अहिनद्धे जटाजूटे सुधांशुकलयोल्लसन् ।
 कालकूटस्य कालिम्ना शोभमानगलान्तरः ॥ ३१ ॥
 त्रिशूलमृगटङ्काग्रैर्विराजितकरांबुजः ।
 व्याघ्रचर्मवरोऽहीन्द्रकाक्षीवलयभूषितः ॥ ३२ ॥
 फणिनूपरपादाब्जः सुप्रसादमुखांबुजः ।
 करुणांबुधिकल्लोलचालितेक्षणपङ्कजः ॥ ३३ ॥
 अन्वितः प्रमथत्रातैः सहितो गिरिकन्यया ।
 पुत्रयोदिव तत्रालं बाले प्रेम दधानया ॥ ३४ ॥
 ईदृशं गिरिजाकान्तमुपमन्युर्विलोक्य तम् ।
 प्रणाममकरोद्भक्त्या सन्तोषपुलकाञ्चितः ॥ ३५ ॥
 दोर्भ्यामुत्थाप्य चालिङ्ग्य स्वपुत्रमिव तं शिशुम् ।
 किं त्वमिच्छसि बालेति शङ्करः परिपृष्टवान् ॥ ३६ ॥
 अन्यन्नैवाहमिच्छामि त्वत्पदांबुजमेवनात् ।
 ब्रुवाणमिति तं भूयः स्वाङ्कमारोपयत् प्रभुः ॥ ३७ ॥
 तस्य जिघ्रन् मुखांभोजं कारुण्यविवशो भृशम् ।

तस्मै ददौ महादेवो बालायाखिलसंपदम् ॥ ३८ ॥
 गिरिजागिरिशौ नन्वा लब्ध्वाप्यनुमतिं तयोः ।
 स्वगेहं प्राप्तवान् बालो मातरं सादरोऽनमत् ॥ ३९ ॥
 उपमन्युरितीशस्य प्रसादेन समृद्धिमान् ।
 मात्रा सह मुदावात्सीत् स्वगेहे बहुसंपदि ॥ ४० ॥
 एवं प्रसादिनं देवं भक्ताभीष्टवरप्रदम् ।
 शंभुं सेवावहै भक्त्या क्रमतस्तनयार्थिनौ ॥ ४१ ॥
 इत्थं प्रियावचः श्रुत्वा सन्तुष्टो द्विजपुंगवः ।
 तया सह वृषाद्रीशं बहुकालमसेवत ॥ ४२ ॥
 सेव्यमानो महादेवस्ताभ्यां विश्रद् द्विजाकृतिम् ।
 आत्मानं दर्शयामास तस्मै स्वप्ने कदाचन ॥ ४३ ॥
 किं त्वं वाञ्छसि विप्रेति सुपृष्टेन द्विजन्मना ।
 कांक्षामि पुत्रमित्युक्तः शंभु प्रोवाच तं तदा ॥ ४४ ॥
 पुत्रं सर्वगुणोपेतमेकं सर्वज्ञमेव वा ।
 अपीच्छसि बहून् पुत्रान् विपरीतान् महीसुर? ॥ ४५ ॥
 एवमुक्तो महीदेवस्तं द्विजं पुनरब्रवीत् ।
 अहं वाञ्छामि सर्वज्ञं पुत्रमेकं गुणाकरम् ॥ ४६ ॥
 इत्थमुक्तो बभाषे तं द्विजवेषो महेश्वरः ।
 तथैवास्तु सुतो धीमान् सर्वज्ञस्तव भूसुर ॥ ४७ ॥
 त्वं गच्छ गृहमित्युक्तस्तरसा प्रतिबुध्य सः ।
 स्वपियां विप्रवर्यस्तं स्वप्नवृत्तान्तमब्रवीत् ॥ ४८ ॥

द्वितीयाध्यायः

ततस्तौ दम्पती मत्वा सफलं स्वप्नदर्शनम् ।
समाप्तभजनं शंभुं प्रणम्य भवनं गतौ ॥ ४९ ॥
संतर्प्य विप्रसंघातं वस्त्रान्नकनकादिभिः ।
आशीर्वचांसि तेषां तौ जगृहाते बधूवरौ ॥ ५० ॥
लब्धानुज्ञौ द्विजातीनां तेषां भुक्तवतां ततः ।
तद्भुक्तशेषमन्नं तौ भोक्तुकामौ बभूवतुः ॥ ५१ ॥
तत्रान्ने भोक्ष्यमाणे तु प्राविशज्ज्योतिरैश्वरम् ।
दम्पती तौ मुदोपेतौ बुभुजाते तदादृतौ ॥ ५२ ॥
गर्भे दधार सा तूर्णं शङ्करांशेन राजितम् ।
प्रवृद्धे तत्र चामृत नन्दनं समये शुभे ॥ ५३ ॥
प्रादुर्भावे कुमारस्य लग्नमासीत् सुशोभनम् ।
बलयुक्तं शुभज्योतिस्समारूढसमीक्षितम् ॥ ५४ ॥
येन सर्वज्ञतामेति जातवान् भुवि मानुषः ।
स च योगोऽप्यभूत्तस्य द्विजपुत्रस्य संभवे ॥ ५५ ॥
मृगेन्द्रगजसर्पाखुतरक्षुहरिणादयः ।
हित्वान्योन्यं तदा वैरं जन्तवो व्यहरन् वने ॥ ५६ ॥
पुष्पाणि पुष्पिता वृक्षा मुमुचुश्च तथा लताः ।
सुप्रसन्नजला नद्यो निष्कम्पाः सिन्धवोऽभवन् ॥
द्वैतवादिकराग्रेभ्यः पुस्तकानि तदापतन् ।
अद्वैतवादिनां चेतो हृष्टं व्यासस्य चाभवत् ॥ ५८ ॥
स द्विजस्तनयं दृष्ट्वा ममोऽप्यानन्दसागरे ।

स्नात्वा नदीजले प्रादाद्विप्रेभ्यो धनसञ्चयम् ॥ ५९ ॥
 यथावत्स महीदेवो जातकर्म विधाय च ।
 भूयो दृष्ट्वात्मजं हृष्टो यथेन्दुं कुमुदाकरः ॥ ६० ॥
 तारकान्तेन रुद्रांशेनारिसंरोधिशक्तिना ।
 पार्वतीव कुमारेण तुष्टा सा च द्विजाङ्गना ॥ ६१ ॥
 जन्मकालममुष्याथ ज्योतिःशास्त्रविशारदाः ।
 विचार्य सुतरां बुध्या शशंसुर्द्विजपुङ्गवाः ॥ ६२ ॥
 सर्वज्ञो भविता नूनं तव पुत्रो महीसुर ! ।
 हितमद्वैतवादिभ्यः शास्त्ररत्नं विधास्यति ॥ ६३ ॥
 चित्रैर्बहुविधैर्वादैर्विजेता च सरस्वतीम् ।
 स्थापयिष्यति लोकेऽस्मिन् कीर्तिं च विमलां निजाम् ॥
 एवंविधानं समाकर्ण्य पुत्रजन्मगुणान् द्विजः ।
 विस्मितोऽतीव पूर्वस्मात् गिरीशे भक्तिमानभूत् ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते द्वितीयोऽध्यायः ॥

तृतीयाध्यायः ॥

द्वादशेऽहनि तं बालमङ्कमारोप्य कौतुकात् ।
 चक्रे शङ्करनामानं पिता शङ्करभक्तिमान् ॥ १ ॥
 दैवज्ञवार्णीं संचिन्त्य तत्प्रज्ञामवलोक्य च ।
 आरब्धाक्षरमारंभे तृतीयाब्दस्य तं व्यधात् ॥ २ ॥

एकवारं लिखित्वा स जग्राह लिपिसञ्चयम् ।
 नानाविधं समस्तं च शङ्करोऽतीव बुद्धिमान् ॥ ३ ॥
 काव्यानि चेतिहासानि पुराणान्यखिलानि सः ।
 यथावज्जगृहे धीमान् प्रयाते वत्सरत्रये ॥ ४ ॥
 पञ्चमाब्दे निजं पुत्रमुपनेतुमना द्विजः ।
 पञ्चत्वमगमत् सद्यः कालो हि दुरातक्रमः ॥ ५ ॥
 बलुभे पञ्चतां याते शोकविह्वलमानसा ।
 भार्या बालमुता वृद्धा रुरोद् करुणं सती ॥ ६ ॥
 क्रमेणाश्वासिता मित्रैः शोकमुत्सृज्य सा ततः ।
 सुतेन कारयामास संस्कारादिक्रियाः पितुः ॥ ७ ॥
 संवत्सरान्ते दीक्षां च समाप्य विधिवत् पितुः ।
 पञ्चमाब्दे शुभे काले द्विजत्वं प्राप शङ्करः ॥ ८ ॥
 ततः स जगृहे सांगान निगमानखिलानपि ।
 पदानि तेषामर्थाश्च कालेनाल्पेन बुद्धिमान् ॥ ९ ॥
 किं फलं बहुनोक्तेन षोडशाब्दे समागते ।
 सर्वज्ञत्वमगादेव शङ्करः शङ्करांशजः ॥ १० ॥
 दूरयानाश्रमां दृष्ट्वा जरया जननीमसौ ।
 किञ्चिद्दूरगतां चूर्णीं निन्ये निजगृहान्तिकम् ॥ ११ ॥
 अंबा हितार्थमानीता पुत्रेणान्मगृहान्तिकम् ।
 अंबापगेति चाख्याता तस्यां ककुभि सा नदी ।
 स्नानार्थमेकदा तस्मिन्नवतीर्णं नदीजले ।

अग्रहीत्तीक्ष्णदंष्ट्रस्तं ग्राहः पादे महाबलः । १३ ॥
 निजाक्रोशं समाकर्ण्य मातरं द्रुतमागताम् ।
 सोऽब्रवीदंब, मां नक्रो बलवानग्रहीत् पदे ॥ १४ ॥
 संन्यासी भवितुं बुद्ध्या यदि निश्चिनुयामहम् ।
 मोक्ता मामयमहाय नात्र कार्या विचारणा ॥ १५ ॥
 उक्तेति निजपुत्रेण तस्य जीवितकांक्षया ।
 सानुमेने च तत् कर्तुं संन्यस्तं चात्मना तदा ॥ १६ ॥
 ग्राहदुक्तो जलांतीर्णः सोऽब्रवीज्जननीं ततः ।
 मया जननि, संन्यस्तं मनसा विधिवैभवात् ॥ १७ ॥
 मनसा कृतसंन्यासो यदि कुर्यां विलंबनम् ।
 जीवन् श्राद्धादिकरणे पतितः स्यामहं ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 ततोऽयैव गमिष्यामि त्वां निधाय सुहृज्जने ।
 संस्मृतोऽहं त्वया मातरागमिष्यामि सत्वरम् ॥ १९ ॥
 मृतां च संस्कारिष्यामि त्यक्तशोका, वमालये ।
 इत्युक्त्वा स विनिक्षिप्य बन्धुलोके स्वमातरम् ॥
 प्रणम्य तदनुज्ञातो यियासुरभवद्द्रुतम् ।
 सोऽपश्यत् पुरतस्तावत् कंचिदिन्दीवरान्विपम् ॥
 महानुभावमूचे तं शङ्करं समहोदाधि (?) ।
 अप्रमेयानुभावं त्वं वासुदेवं शिलामयम् ॥ २२ ॥
 वसन्तमिह साधूनां रक्षणार्थमवेहि माम् ।
 त्वया मातृहितं कर्तुमानीतातिसमीपगा ॥ २३ ॥

मद्धामोर्षिकरैरेषा (तापयत्यनिशं नदी) ।
 प्रतिवर्षं महावेगैरन्तर्गृहमुपागतैः ॥ २४ ॥
 सलिलैश्चाल्यमानोऽस्या आसन्नपतनोऽस्म्यहम् ।
 प्रयाते भवति क्षिपं यास्याम्यहमपि ध्रुवम् ॥ २५ ॥
 तस्माद्विधाय मदक्षां याहि कांक्षितसिद्धये ।
 इत्युक्तः स शिलारूपं दोर्भ्यामुद्धृत्य तं शनैः ॥ २६ ॥
 आकाशदूरं नदीतीरे नीत्वा चक्रे प्रतिष्ठितम् ।
 तस्मादपि जनन्याश्च लब्ध्वानुज्ञां नतोऽप्युभौ ॥ २७ ॥
 शङ्करोऽतीव निस्सङ्गः संन्यासाय जगाम सः ।
 श्रीशुकस्याभवच्छिष्यो गौडपाद इति श्रुतः ॥ २८ ॥
 तस्य शिष्यो महातेजा वर्तते यो द्विजोत्तमः ।
 संन्यासविधितत्त्वज्ञं गोविन्दस्वामिनं स्थितम् ॥ २९ ॥
 काश्यामवाप वेगेन वायुमार्गमुपाश्रितः ।
 ततश्च कृतसंन्यासो (यथावज्जगृहेऽञ्जसा) ॥ ३० ॥
 सर्वं यतिजनैर्ग्राह्यमुपदेशं महत्तरम् ।
 तुरीयमाश्रमं गत्वा निर्मलात्मा जिनेन्द्रियः ॥ ३१ ॥
 गुरुश्रुश्रूषयानैर्षीत् भूयिष्ठानि दिनानि सः ।
 स जातु शङ्कराचार्यस्तीर्थयात्रासमुत्सुकः ॥ ३२ ॥
 तदनुज्ञामयाचिष्ट निजं देशिकमादरात् ।
 नानादेशान् दिदृक्षेऽहं बहुतीर्थसमन्वितान् ॥ ३३ ॥
 देयानुज्ञा गुरो, मह्यं तदर्थं शिष्यवत्सल ।
 तमुवाच गुरुः "शिष्यं तीर्थयात्राममुत्सुकम् ॥ ३४ ॥

यतीनां ज्ञाननिष्ठानां तीर्थस्नानं सुदुष्करम् ।
 निर्मानुषा निरावासा निर्जला बहुकण्टकाः ॥ ३५ ॥
 प्रदेशा बहवः सन्ति (मार्गेषु मतिमत्तम्) ।
 यात्राविघ्नकराश्चान्ये चोरव्याघ्रादयस्तथा ॥ ३६ ॥
 क्षेत्रवासो गुरौ वासस्तीर्थं न चरणोऽकम् ।
 स्थितिरेव कार्या ते वेदान्तार्थं विचिन्तयन् (?) ॥
 इति श्रुत्वा गुरोर्वाक्यं यतिश्रेष्ठस्तमब्रवीत् ।
 मत्स्यं हि भगवद्वाक्यं तथापि मम मानसम् ॥ ३८ ॥
 तीर्थस्नाने समुद्युक्तं साम्प्रतं वर्तते गुरो ।
 म दूरस्थोऽप्यदूरस्थो यो धत्ते गुरुमात्मना ॥ ३९ ॥
 सोऽन्तिकस्थोऽपि दूरस्थश्चिन्त्यते येन नो गुरुः ।
 तीर्थसेवासु सत्सङ्गः सत्सङ्गाग्निर्मला मतिः ॥ ४० ॥
 निर्मलायां मतौ ज्ञानं ज्ञानान्मुक्तिश्च जायते ।
 इत्थं चिन्तयतो मेऽद्य तीर्थस्नानरता मतिः ॥ ४१ ॥
 नदनुज्ञां प्रदातुं त्वं गुरो, मेऽर्हसि सत्वरम् ।
 इति शिष्यवचः श्रुत्वा गुरुः प्रीतिसमाकुलः ॥ ४२ ॥
 अनुज्ञामददात् सिधं तस्मै निर्मलचेतसे ।
 तीर्थस्नानरतं चित्तं यद्यस्ति तव शङ्कर ॥ ४३ ॥
 गन्तव्यमचिरेणैव त्वया सानुचरेण हि ।
 चोरव्याघ्रादिसङ्कीर्णं मार्गं मुक्ता सुखं व्रज ॥ ४४ ॥
 अध्वना सतरुच्छायातटाकाद्विजवेश्मना ।

भिक्षाशनं तु कर्तव्यं द्विजवेश्मसु सुव्रत ॥ ४५ ॥
 विधूमे सन्नमुमल इति वाक्यानुमास्तः ।
 सन्ध्या मठेषु कर्तव्या निद्रा रात्रिषु शङ्कर ॥ ४६ ॥
 मार्गेषु नेक्षणीयास्ते नरा नगरवासिनः ।
 तद्देशो द्राक् (समुल्लंघ्य कर्तव्या तत्र न स्थितिः) ॥
 दृष्ट्वा चेत् कुतश्चिन्नाग्नी तस्यां मातृमतिं कुरु ।
 दीर्घमार्गप्रयाणेण भवेत् सर्वं च शङ्कर ॥ ४८ ॥
 (हेमखण्डं निपतितं मार्गे दृष्टमनाथवत्) ।
 लोष्टवद्भरतस्त्यक्त्वा यायाः सुस्थिरमानसः ॥ ४९ ॥
 प्रतिमा देवतानां च तत्र तत्र विलोकयन् ।
 समबुध्याखिला नन्तुमर्हसि त्वं धृतादरम् ॥ ५० ॥
 सन्ततं सर्वमार्गेषु राज्ञैः सह सङ्गमे ।
 तत्कथामृतपानेन विनेयोऽध्वश्रमो भृशम् ॥ ५१ ॥
 अन्वितः सर्वमार्गेषु सज्जनैरवलान्तराभिः ।
 तीर्थयात्रां विनाथैवं द्रुतमायाहि शङ्कर ॥ ५२ ॥
 गुरोरिति मुखेन्दोस्तत् गलितं वचनामृतम् ।
 कर्णरन्ध्रेण नीत्वान्नश्चक्रे च गुरुसंनतिम् ॥ ५३ ॥
 उदीच्यां दिशि तीर्थानि पुण्यानि सकलानि सः ।
 सेवमानोऽथ संप्राप्तः पुण्यं बदरिकाश्रमम् ॥ ५४ ॥
 दिनानि तत्र सोऽवात्सीत् सुखं बदरिकाश्रमे ।
 नानाविद्वज्जनव्रातैः सेव्यमानो महामतिः ॥ ५५ ॥

वेदान्तसूत्रवेश्मान्तर्वर्तमानार्थदृष्टये ।

तदानीं सोऽकरोत् प्रज्ञः श्रीमद्भाष्यप्रदीपिकाम् ॥

सर्वदिग्व्याप्तभाष्यांशुः श्रीशङ्करादिवाकरः ।

तिरश्चक्रेऽखिलं लोके प्रतिदादितमोगणम् । ५७ ॥

निजनिर्मितसूत्राणां श्रुत्वा भाष्यनिबन्धनम् ।

तत्राजगाम सन्तुष्टः पराशरसुतो मुनिः । ५८ ॥

दृष्ट्वान्योन्यं व्यतनुतां सपर्यामुचितामुभौ ।

उवाच तदनु व्यासं शङ्करो हृष्टमानसः । ५९ ॥

हे मुने ! स्वागतं तेऽस्तु कृतार्थोऽस्मि नवेक्षणात् ।

अद्य मामनुगृह्णासि यत्तद्युक्तमिदं त्वयि । ६० ॥

येन त्वया त्रयी व्यस्ता लोकानुग्रहकाम्यया ।

तदीयार्थप्रकाशार्थं भारतं च महत् कृतम् । ६१ ॥

सन्दर्शिताखिलाम्नायमहार्थानि कृतानि च ।

अष्टादशपुराणानि त्वया येन महामुने । ६२ ॥

लोकाननुजिघृक्षुस्त्वं लोके संचरसि ध्रुवम् ।

पूर्णकामाः किमन्यद्वै वाञ्छन्ति हि भवादृशाः ॥ ६३ ॥

तथाप्यागमने हेतुं तव पृच्छामि कौतुकात् ।

किमर्थमागतोऽसि त्वं सर्ववेदार्थपारग ॥ ६४ ॥

त्वदागमनजेनायं हर्षेणाविष्टचेतसः ।

महोत्सवनिभो विद्वन्, दिवसः प्रतिभाति मे ॥ ६५ ॥

इत्युक्तो यतिवर्येण शङ्करेण महान्मना ।

प्रत्युवाचार्तिहृष्टात्मा पाराशर्यो महामुनिः ॥ ६६ ॥
 वेदान्तागमसूत्राणां रचितानां मया यते ! ।
 त्वया भाष्यं व्यधायीति श्रुत्वायातोऽस्मि साम्प्रतम् ।
 तद्गृहं कौतुकेनालं त्वरते मम मानसम् ।
 इत्युक्तो दर्शयामास स तस्मै भाष्यपुस्तकम् ॥ ६८ ॥
 अपूर्वं तत् समादाय यतिवर्याचानर्गितम् ।
 यथावदखिलं वीक्ष्य वेदव्यामनामब्रवीत् ॥ ६९ ॥
 विवृताखिलसूत्रार्थं विद्वज्जनमनोदरम् ।
 हिताय सुतरामेतज्जायतेऽद्वैतवादिनाम् ॥ ७० ॥
 अर्थामृतं यतिश्रेष्ठ ! सूत्रदुग्धपयोनिधौ ।
 आविष्कर्तुमिदं भाष्यं त्वत्कृतं मन्दरायते ॥ ७१ ॥
 प्रमोदो मम जातोऽलमस्माद्भाष्यनिबन्धनात् ।
 तस्मादस्य प्रतिष्ठां त्वं शिष्यादिषु यते, कुरु ॥ ७२ ॥
 इत्युक्त्वा यतिवर्याय पुस्तकं स प्रदाय तत् ।
 सन्तुष्टः सुतरां व्यासस्तिरोधानं गतोऽभवत् ॥ ७३ ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते तृतीयोऽध्यायः ॥

चतुर्थोऽध्यायः ॥

अथ श्रीशङ्कराचार्यः स्वमात्रा संस्मृतस्ततः ।
 आत्मजन्मगृहं प्राप वायुमार्गेण सत्वरम् ॥ १ ॥

नन्वा स जननीं तत्र समासन्नमृतिं निजाम् ।
 शैवं च वैष्णवं रूपं पयैः कैश्चिदुपादिशत् ॥ २ ॥
 सञ्चिन्त्य मुरजिद्रूपं यथावदसुनिर्गमे ।
 यतिगम्यं पदं प्राप माता यतिवरस्य सा ॥ ३ ॥
 संस्कर्तुं जननीमिच्छन्नलब्धद्विजपावकः ।
 निधाय बहुकाष्ठानि कण्डे शुष्काणि तानि सः ॥ ४ ॥
 जातेन मथिताद्वाहोर्दक्षिणादक्षिणाग्निना ।
 प्रदीप्य मातरं तत्र जुहावाच्छिद्य शङ्करः ॥ ५ ॥
 “आस्तां तावदियं प्रसूतिसमये दुर्वारशूलव्यथा
 नैरुच्यं तनुशोषणं मलमयी जय्या च सांवत्सरी ।
 एकस्यापि न गर्भभारभरणक्लेशस्य यस्याः क्षमो
 दातुं निष्कृतिमुन्नतोऽपि तनयस्तस्यै जनन्यै नमः” ।
 इमं मन्त्रं जपन् गुर्व्या मातृभक्त्या समन्वितः ।
 कुण्डं प्रदक्षिणीकृत्य साष्टाङ्गं च ननाम सः ॥ ६ ॥
 यतीन्द्रोऽथ रूपां जपं त्रयीवाह्या भवन्तिवति ।
 दत्त्वा तत्रत्यविप्रेभ्यः प्राप्तो बदरिकाश्रमम् ॥ ७ ॥
 अथागमद्विजेन्द्रस्तं कश्चित् भासा जितानलः ।
 अधीतवेदो वेदाङ्गपारगो महिमालयः ॥ ८ ॥
 सर्वबाञ्छाविहीनात्मा भवसागरभीतिमान् ।
 आयातः स च ओंकारैर्ननाम शिरसा गुरुम् ॥ ९ ॥
 पतितं निजपादाब्जे तमुत्थाप्य जगाद् सः ।

कस्त्वं क्व धाम विप्रेन्द्र कुत्र आगमनं तव ? ॥ १० ॥
 इत्युक्तो द्विजवर्यस्तं वभाषे विनयान्वितः ।
 शृणुष्व मम वृत्तान्तं देशिकेन्द्र, कृपानिधे ॥ ११ ॥
 केरलेषु महाक्षेत्रं कैलासाचलसंनिभम् ।
 श्रीकुण्डग्रामनामास्ति कीर्तनानुण्यवर्धनम् ॥ १२ ॥
 यत्र नित्यं महादेवः पार्वतीशो विराजति ।
 कुण्डस्थो जामदग्न्यस्य लोकानुग्रहतत्परः ॥ १३ ॥
 क्षमादेवाः क्षमायुक्ताः पञ्चयज्ञपरायणाः ।
 वेदाध्ययनशीलाश्च विद्यन्ते तत्र विश्रुताः ॥ १४ ॥
 तेषां विद्वत्तमः कश्चित् द्विजवर्यो महागुणः ।
 अनपत्यश्चिरं गेहे न्यवात्सीदारसंयुतः ॥ १५ ॥
 सोमशर्माभिधानोऽसौ नृसिंहवपुषं हरिम् ।
 तनयं लब्धुकामस्तं भेजे भक्तिसमन्वितः ॥ १६ ॥
 तस्य विष्णोः प्रसादेन मत्पिता द्विजसत्तमः ।
 मामेव तनयं लेभे नृसिंहां तन्मन्वितम् ॥ १७ ॥
 ततोऽहं विष्णुशर्माख्यः क्रमेण परिपोषितः ।
 अभवं पितुरादेशान् सर्वविद्याविशारदः ॥ १८ ॥
 षोडशाब्दे समायाते गुरूणामाज्ञया मम ।
 वर्णिभावे समाप्ते च दारिद्र्यविवशोऽभवम् ॥ १९ ॥
 याऽहं बहूनां वैश्यानां त्राहताम यतांश्वर ।
 क्रयविक्रयकर्माणि कुर्वन् समचरं चिरम् ॥ २० ॥

अथ नैर्धन्यशोकेन विहीनो निवसन् गृहे ।
 अभूवं गन्तुकामोऽहं जातु देशान्तरं गुरोः ॥ २१ ॥
 गजैरश्वैः स्वरैरुष्ट्रैर्वृषैश्च बहुभिर्युतः ।
 नानादेशान् समुल्लंघ्य गतोऽहं निर्जनं वनम् ॥ २२ ॥
 सिंहव्याघ्रवराहाद्यैश्चोरैरपि निषेवितम् ।
 महारण्यं मयि प्राप्ते भानुमानस्तमागमत् ॥ २३ ॥
 मत्वा वननदीतोये तस्मिन् परिजनो मम ।
 भुक्त्वा पीत्वा यथेष्टं वै निद्रामाप श्रमान्वितः । २४
 द्रुमादिषु गजाश्वादीनाबध्य सुतरां दृढम् ।
 पीतकेवलपानीयो भयेनाकृतभोजनः ॥ २५ ॥
 अद्य कां विपदं यास्याम्यहमित्यनुचिन्तयन् ।
 रात्रौ जागरणं कुर्वन्नवसं तत्र कानने ॥ २६ ॥
 तदानीं मेघनिर्घातसदृशास्तत्र निस्वनाः ।
 सिंहव्याघ्रादिजन्तूनां श्रूयन्ते स्म समन्ततः । २७ ॥
 तदा गजतुरङ्गाद्याः पाशान् छित्वा बलेन ते ।
 दुर्निवारजवा भीत्या दुद्रुवुः ककुभो दश ॥ २८ ॥
 दधानोऽध्वपरिश्रान्तिमाहूतोऽपि पुन पुनः ।
 न्यपन् स्वजनसंघातः प्रबोधं नावपद्यत ॥ २९ ॥
 मञ्जरन्तो निशामध्ये च्छन्नवेषा धृतायुधाः ।
 कृतान्तसदृशाश्चोरास्तत्रायातास्तदा वने ॥ ३० ॥
 पुनःपुनः समाहूता नोत्थिताः सेवका जनाः ।
 तेनातीव परिश्रान्तो निशामध्ये यतीश्वर ॥ ३१ ॥

चतुर्थाध्यायः

तदा गजादीनादाय चोरा यान्ति स्म सत्वरम् ।
इत्थं बहुविधं दुःखमनुभूय महावने ॥ ३२ ॥
शृण्वन्नन्योन्यवचनं चोराणां धनहारिणाम् ।
कथञ्चित्तत्र नत्वा तां क्षणदामतिदारुणाम् ॥ ३३ ॥
ईषद्रुक्तरुचौ प्राच्यामर्कसारथितेजसा ।
अद्राक्षं तत्र किञ्चिन्न स्वपतः स्वजनादृते ॥ ३४ ॥
अचिन्तयं तदा सोऽहं दैवध्वस्तमनोरथः ।
अनतिक्रमणीया स्यादहो ! कालगतिर्नृणाम् ॥ ३४ ॥
तस्माज्जन्मविनाशाय यत्रः कार्यो मयाधुना ।
इत्येवं चिन्तयित्वाहमाचार्यं समुपागतः ॥ ३५ ॥
गुरो, युष्मत्कृपानावमधिरुह्य भवार्णवम् ।
तितीर्षुरस्म्यहं नानाव्यसनोर्मिसुदुस्तरम् ॥ ३६ ॥
इत्थं कथितवृत्तान्तं द्विजवर्यं यतीश्वरः ।
यथोक्तं चक्षुषा दिव्येनापश्यत्सर्वमञ्जसा ॥ ३७ ॥
ततः संन्यासविधिना चक्रं तं यतिनं द्विजम् ।
ग्राह्यं चोपदिदेशास्मै समस्तं यतिसत्तमः ॥ ३८ ॥
दत्त्वा सनन्दनाभिख्यां तस्मै देशिकपुङ्गवः ।
उपादिशच्च वेदान्तं भाष्यं च निजनिर्मितम् ॥ ३९ ॥
तेन प्रथमशिष्येण रराज यतिपुङ्गवः ।
शरदधिकदीप्तेन भानुना भानुमानिव ॥ ४० ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते चतुर्थोऽध्यायः ॥

पञ्चमाध्यायः ॥

ततो निषेव्य तीर्थानि सच्छिष्येण समन्वितः ।
संप्राप देशिकेन्द्रस्तं प्रयागं तीर्थमुत्तमम् ॥ १ ॥
तत्र तीर्थे मनुष्याणां स्मृतिमात्रफलप्रदे ।
संस्मृत्य जननीमुक्तिं सस्त्रौ यतिकुलेश्वरः ॥ २ ॥
यथावद्विहितस्नानस्तीरे तस्याथ पावने ।
भट्टाचार्यं ददर्शासौ संस्थितं तुषपावके ॥ ३ ॥
परितः शिष्यवर्गेण ज्वलिताग्निसमद्युतिः ।
भट्टाचार्योऽपि तं दृष्ट्वा सशिष्यं यतिसत्तमम् ॥ ४ ॥
पूजयामास विधिवत् शिष्यसंगैः समन्वितः ।
भिक्षां कृत्वा यतिश्रेष्ठः कुमारांशाय धीमते ॥ ५ ॥
दर्शयामास सुप्रीतः श्रीमद्भाष्यं महामतिः ।
भाष्यमालोक्य हृष्टात्मा भट्टाचार्यो यतीश्वरम् ॥ ६ ॥
निर्मत्सरो गुणग्राही निजगाद महामतिः ।
दर्शनं दुर्लभं नृणां यतीश्वर, भवादृशाम् ॥ ७ ॥
समासन्नशरीरान्ते समये तु विशेषतः ।
पुण्यैः पुरातनैरेव दृष्टोऽसि भगवन् मया ॥ ८ ॥
नृणां संसृतिमोक्षाय त्वादृशैः सङ्गतिर्भवेत् ।
चिरं दिदृक्षुरेवास्मि भगवन्तं यतीश्वर ॥ ९ ॥
कर्मकाण्डे रतिर्मेऽस्ति पूर्वमेव महामते ।
इदानीं भगवद्भाष्यं श्रुत्वा ब्रह्मण्यपि स्थिरा ॥

रतिर्जाता शरीरान्ते विशेषेण सुदुर्लभा ।

अस्मिन्नष्टौ सहस्राणि वार्तिकानां यतीश्वर ॥ ११ ॥

विभान्ति प्रथमे भाष्ये तत्कृतौ नालमस्म्यहम् ।

नाहमद्य मुमूर्षुश्चेत् करिष्याम्यद्य वार्तिकम् ॥ १२ ॥

ईदृश्या मे मुमूर्षाया हेतुं शृणु यतीश्वर ।

वेदमार्गे पुरा तेन सुगतेन सुवाधिते ॥ १३ ॥

तत्त्वानां कर्तुकाभेन भृशं यत्नः कृतो मया ।

सौगतस्य मतं सम्यक् ज्ञात्वा तस्य निराकृतिः ॥

कर्तव्येति तु निश्चित्य तस्य शिष्योऽभवं ततः ।

एकदा वैदिकं मार्गं तथा सुगतदूषितम् ॥ १५ ॥

शृण्वतो मम नेत्राभ्यां शोकेनाश्रुकणोऽपतत् ।

तदाप्रभृति तच्छिष्या मयि शङ्कितमानसा ॥ १६ ॥

अस्मच्छास्त्रनिरास्येष द्विजातिरिति निश्चिता ।

प्राणिर्हि सापरास्तुङ्गात् सौभाग्यान्मामपातयन् ॥ १७ ॥

‘यदि वेदः प्रमाणं स्यात् जीवेय’मिति चाब्रवम् ।

प्रयोगाद्यदिशब्दस्य तस्य सन्देहवाचिनः ॥ १८ ॥

शास्त्रश्रवणतो व्याजाद्विनष्टं पततोऽक्षि मे ।

ततो निरस्तवानस्मि बौद्धशास्त्रं तु युक्तिभिः ॥ १९ ॥

वेदमार्गं यथावत्तु प्रकाशं नीतवानपि ।

एवं लोकहितं कृत्वा वर्तमानस्य मे मुदा ॥ २० ॥

ईदृशी बुद्धिरुत्पन्ना निश्चिता यतिपुङ्गव ।

विरिश्वांशो विश्वरूपो दृष्ट्वा तं यतिपुङ्गवम् ॥ ४२ ॥
 आसनं परमं दत्वा ननाम शिरसा भुवि ।
 सोऽन्तर्नीत्वा यतिश्रेष्ठं सशिष्यं भक्तिपूर्वकम् ॥ ४३ ॥
 तत्पादपद्मं प्रक्षाल्य तज्जलं लोकपावनम् ।
 शिरसा धारयामास सभार्यो द्विजसत्तमः ॥ ४४ ॥
 ततः स विश्वरूपाख्यो यतिवर्यपुरोभुवि ।
 अन्नमादाय विधिवत्सघृतं सोपदंशकम् ॥ ४५ ॥
 यतिहस्ते जलं दत्वा भैक्षं दत्वा पुनर्जलम् ।
 दत्वा जुषध्वमित्युक्त्वा तूष्णीमास कृताञ्जलिः ॥
 ततः करगतं तोयमाचार्यो नापिवत् द्रुतम् ।
 वभाषे च तदा पृष्ठो द्विजेनाकुलचेतसा ॥ ४७ ॥
 भोजनानन्तरं मह्यं वादं दाता भवान्यदि ।
 पिबामि तोयमन्नं च भुञ्जेऽहं विप्रसत्तम ॥ ४८ ॥
 अथाब्रवीत् द्विजश्रेष्ठो यतिश्रेष्ठं महामतिः ।
 अहं वादं करिष्यामि न सन्देहो महामते ॥ ४९ ॥
 इत्युक्तः स जलं पीत्वा भिक्षाशनमथाकरोत् ।
 भिक्षानन्तरमादाय मुखशुद्धिं गृहाश्रमी ॥ ५० ॥
 यतिश्रेष्ठाय दत्वा तं ननाम शिरसा भुवि ।
 गृहीतानुमतिस्तस्मात् ततोऽभ्युक्त द्विजोत्तमः ॥ ५१ ॥
 बुभुजे तस्य भार्या च लब्धानुज्ञा निजप्रियात् ।
 ततो भिक्षुवरः प्रोचे वादे यदि पराजितः ॥ ५२ ॥

अहं रक्तव्रं हित्वा ग्रहीष्यामि सितांबरम् ।
 कृतप्रतिज्ञे तत्रेति प्रतिज्ञातं द्विजन्मना ॥ ५३ ॥
 भिक्षुभावं गमिष्यामि यद्यहं तु पराजितः ।
 ज्ञातुं जयाजयौ सूक्ष्मौ विदग्धा सत्यवादिनी ॥ ५४ ॥
 वादे नौ तत्र साक्षीत्वे तिष्ठत्वेषा बधूर्मम ।
 इति तौ यतिविप्रेन्द्रौ विद्वज्जनसभागतौ ॥ ५५ ॥
 वाणीं कृत्वा तु साक्षीत्वे चक्रतुर्वादमद्भुतम् ।
 श्रोतुकामास्तयोर्वादं ब्रह्माद्या निखिलाः सुराः ॥
 समारूढविमानास्ते नभोमार्गमुपागताः ।
 सस्मिताननपद्माभ्यां प्रगल्भाभ्यां प्रतिक्षणम् ॥ ५७ ॥
 ताभ्यामुत्तरमन्योन्यमश्रमेणेव खण्डितम् ।
 इत्थं विदधतोर्वादं तयोः शङ्करविप्रयोः । ५८ ॥
 दिनषट्कमतिक्रान्तं परस्परजयैषिणोः ।
 सप्तमेऽहनि विप्रेन्द्रो मस्करीन्द्रेण धीमता ॥ ५९ ॥
 पराजितस्तदा वाणी भावि कर्मेति निश्चिता ।
 भर्तुरग्रे निधायाशु दण्डादीन् सा मनस्विनी ॥ ६० ॥
 मुनिशापविनिर्मुक्ता तिरोभावं जगाम सा ।
 सत्यवादी स विप्रेन्द्रः पपात यतिपादयोः ॥ ६१ ॥
 अनुक्तपूर्वमनृतं मया मस्करिपुङ्गव ।
 इत्युक्त्वा वस्त्रदण्डादीनादाय स्वीकृताश्रमः ॥ ६२ ॥
 पुनर्गुरुमुखाच्छ्रुत्वा श्रोतव्यं स यतीश्वरः ।

तत्रैव न्यवसन् सोऽपि गुरुशुश्रूषणे रतः ॥ ६३
 विश्वरूपं विरिञ्चांशं लब्ध्वा शिष्यं यतीश्वरः ।
 स्वमनोरथलाभेन सन्तुष्टः सुनरामभूत् ॥ ६४ ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते पञ्चमोऽध्यायः ॥

षष्ठाध्यायः ॥

आचार्यस्य द्वितीयोऽयं शिष्यः संन्यासनामतः ।
 सुरेश्वर इति ख्यातो बभूव मतिमत्तमः ॥ १ ॥
 कृतानि देशिकेन्द्रेण भाष्याणि दश पञ्च च ।
 तेषामुपनिषद्भाष्यदशकं स्यादनुत्तमम् ॥ २ ॥
 श्रीमद्भाष्यस्य टीकाख्यं व्याख्यानममितद्युतिः ।
 श्रीमत्सनन्दनाचार्यश्चकार ब्रह्मवित्तमः ॥ ३ ॥
 नैष्कर्म्यसिद्धिमकरोत् सुरेश्वरसमाह्वयः ।
 वार्तिकद्वितयं चापि स चकार महामतिः ॥ ४ ॥
 एवंभूतौ तु तौ शिष्यौ यतीन्द्रस्य बभूवतुः ।
 नृहरेरंशभूतस्तु सनन्दनसमाह्वयः ॥ ५ ॥
 विरिञ्चस्यांशभूतस्तु सुरेश्वरसमाह्वयः ।
 हस्तामलकसंज्ञोऽभूत् तस्य शिष्यो महान् गुरोः ॥
 तत्प्रकारं प्रवक्ष्यामि शिष्य, त्वं शृणु सादरम् ।

गोकर्णं यातुकामः सन्नेकदा देशिकेश्वरः ॥ ७ ॥
 मार्गे शिवविहाराख्यं ग्रामं प्रापदनुत्तमम् ।
 अग्निचिद्भिस्त्रयीविद्भिः सर्वशास्त्रविशारदैः ॥ ८ ॥
 सदादानरतैः शान्तैरन्वितं ब्राह्मणोत्तमैः ।
 द्विजानां विहरन्मध्ये शिवो गिरिसुतान्वितः ॥ ९ ॥
 यस्य नाम यथार्थं हि करोति करुणानिधिः ।
 सर्वलक्षणसम्पन्नं वेदाध्ययनमन्वहम् ॥ १० ॥
 द्विजानां यत्र गूढात्मा शृणोति चतुराननः ।
 यत्र पान्थजनो नित्यं प्रीतियुक्तेन चेतसा ॥ ११ ॥
 करोति विश्रमं भुक्त्वा यथेष्टं च दिवानिशम् ।
 द्विजाहुतहविर्गन्धो यत्र पुण्यतमो महान् ॥ १२ ॥
 नीयमानोऽल्पवातेन जनानां संहरत्यघम् ।
 आसीत्तस्मिन् द्विजश्रेष्ठो वेदोक्तविधितत्परः ॥ १३ ॥
 स्वदारतुष्टोऽनुदिनं पूजयन्नतिथीन्मुदा ।
 कश्चित्तस्यात्मजो जज्ञे चक्षुरादिप्रवृत्तिषु ॥ १४ ॥
 चेष्टासु च करादीनां निराशः सर्वदाभवत् ।
 बुभुक्षुर्न पिपासुश्च नाभवत्स कदाचन ॥ १५ ॥
 पिपीलिकादिसंदष्टे स्वदेहेऽप्यविकारवान् ।
 एवंविधं सुतं दृष्ट्वा पिता चिन्तापरः सदा ॥ १६ ॥
 गोभूहिरण्यदाराद्यैरन्वितोऽपि शुचं दधौ ।
 श्रुत्वा तत्रागतं विप्रः सपुत्रः प्राप्य देशिकम् ॥ १७ ॥

मूर्ध्ना प्रणम्य सोऽपृच्छत् सुतनैराशयकारणम् ।
 जनेरारभ्य कुत्रापि विद्यते नैव कांक्षितम् ॥ १८ ॥
 मत्सुतस्यास्य नीतोऽयमुपनीतिं कथंचन ।
 जाड्यहेतुं यतीन्द्र, त्वं मत्सुतस्य वद प्रभो ॥ १९ ॥
 भवादृशा हि जानन्ति सर्वे च विमलात्मना ।
 इति पृष्ठो यतिश्रेष्ठः सोऽपृच्छत् द्विजनन्दनम् ॥ २० ॥
 कस्त्वं द्विजात्मजैवं किं वर्तसे जडवत् सदा ? ।
 बालोऽप्यबालबुद्धिस्तमुत्तरं निजगाद सः ॥ २१ ॥
 हृद्यैर्द्वादशभिः पद्यैः प्रकाशितचिदात्मकैः ।
 करस्थधात्रीफलवाच्चित्स्वरूपं प्रकाशितम् ॥ २२ ॥
 तत्पद्यैर्हि ततोऽस्याख्या हस्तामलक इत्यभूत् ।
 द्विजपुत्रं निवृत्तं तं विज्ञाय यतिपुङ्गवः ॥ २३ ॥
 ऊचे तत्पितरं नेह वस्तुं योग्यस्तवात्मजः ।
 देहगेहादिममता विद्यते नास्य भूसुर ॥ २४ ॥
 बोधेनायं तमो हित्वा परमं धाम पश्यति ।
 इत्युक्त्वा विप्रसूनुं तं गृहीत्वा प्रस्थितो गुरुः ॥ २५ ॥
 किञ्चित्तमनुगम्याथ स्वगेहं प्राप्तवान् द्विजः ।
 आचार्यो यतितां नीत्वा तं च भूसुरनन्दनम् ॥ २६ ॥
 महात्मभिस्त्रिभिः शिष्यैर्विरेजे सुतरां गुरुः ।
 तुरीयः कोऽपि शिष्योऽभूदाचार्यस्य ततो महान् ॥
 तोटकाख्याभवत्तस्य शिष्य, तत्कारणं शृणु ।

विनीतोऽमितसत्योक्तिर्दयालुः सुतरां गुरोः ॥ २८ ॥
 शुश्रूषातत्परः सोऽभूत् छायेवानुसरन् सदा ।
 गुरौ तिष्ठति वै तिष्ठन् गच्छन् गच्छति सन्ततम् ॥
 गुरोः श्रीवस्त्रकौपीननीर्मलीकरणे रतः ।
 दन्तकाष्ठप्रदाता च स्नानकाले यथोचितम् ॥ ३० ॥
 गुरोस्तु देवपूजायां जलाद्याहरणे रतः ।
 गुरोः श्रीमन्पदांभोजसंवाहनविचक्षणः ॥ ३१ ॥
 इत्थं निजगुरौ भक्तिं निर्व्याजां निश्चलां भृशम् ।
 बिभ्रतः सर्वदा तस्य मुखांभोजात् कदाचन ॥ ३२ ॥
 पञ्चजातमुदारार्थमद्वैतप्रतिपादकम् ॥
 तोटकाख्यमभूत्तस्मात् तोटकाख्यो बभूव सः ॥ ३३ ॥
 स्वेच्छानुवृत्तिनिरतान् देशिकेन्द्रः सुविश्रुतान् ।
 लेभे शिष्यवरानेवं चतुरस्तत्त्ववेदिनः ॥ ३४ ॥
 संन्यासमूलः सच्छायः शिष्यशाखामहत्तमः ।
 ज्ञानपुष्पोऽमृतफलो रेजे शङ्करपादपः ॥ ३५ ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते षष्ठोऽध्यायः ॥

सप्तमाध्यायः ॥

एतैः शिष्यवरैः सार्धं चतुर्भिर्देशिकोत्तमः ।
 तीर्थस्नानरतो धीमान् चचार भुवि सर्वतः ॥ १ ॥

एकदा स हारद्वार शनैर्गन्तु समुद्यतः ।
 मार्गश्रमहरं पुण्यं तन्माहात्म्यमवोचत ॥ २ ॥
 पुराभूदुत्कले देशे कोऽपि धर्मरतो द्विजः ।
 तस्यासीत्तनयः कश्चित् प्रकामं दुष्टमानसः ॥ ३ ॥
 व्याधैः सह मृगान् हत्वा विचरन् विपिनेषु सः ।
 तपोधनस्य कस्यापि शापात्प्राप पिशाचताम् ॥ ४ ॥
 अतीव विवशो दीनः क्षुधया च पिपासया ।
 असौ निपतितोऽरण्ये मूर्च्छां प्राप कदाचन ॥ ५ ॥
 तदा स्नात्वा हरिद्वारे काचिद्वन्धर्वसुन्दरी ।
 हरविष्णुगणेशाद्या नत्वा तत्रत्यदेवताः ॥ ६ ॥
 प्रणन्तुं रामनाथं तं त्वरया गगनाश्रिता ।
 जगाम तस्या वासोऽबु पिशाचे मूर्छितेऽपतत् ॥ ७ ॥
 गङ्गासलिलमाहात्म्यादुत्थितः सत्वरं ततः ।
 अपश्यत्सर्वमाशान्तं पिशाचः शान्तमानसः ॥ ८ ॥
 दृष्ट्वा स्वनिकटे कण्वं मूले वटतरोः स्थितम् ।
 आसाद्य विनयोपेतः पृष्ट्वांस्तं महामुनिम् ॥ ९ ॥
 शान्तबुद्धिरहं कस्मादिदानीं मुनिपुङ्गव ।
 तत्र हेतुं वदास्माकं सर्वज्ञो हि भवान्मुने ॥ १० ॥
 इति पृष्टः पिशाचेन कण्वो मुनिवरोऽब्रवीत् ।
 जन्मप्रभृति दुर्बुद्धेः, शृणु, ते शमकारणम् ॥ ११ ॥
 स्नात्वा तत्र हरिद्वारे तीर्थे भुवनपावने ।

गन्धर्वमहिळा काचिद्याताद्याकाशमाश्रिता । १२ ।
 निरसृतो वसनात्तस्य गङ्गाजलकणोऽपतत् ।
 सर्वपापहरोऽरण्ये मूर्छिते पतिते त्वयि ॥ १३ ॥
 तस्य तीर्थस्य माहात्म्यात् प्रबुद्धोऽसि पिशाचक ।
 तत्र स्नान्वा ततो याहि विदिवं क्षीणकल्मषः ॥ १४ ॥
 इत्युक्तो मुनिना तेन पिशाचः प्रीतमानसः ।
 हरिद्वारे कृतस्नानो दिव्यमूर्तिर्दिवं ययौ ॥ १५ ॥
 इत्युदीर्य कथां रम्यां सर्वपातकहारिणीम् ।
 हरिद्वारमुपागम्य सशिष्यो देशिकोऽवसत् ॥ १६ ॥
 श्रीपद्मपाद इत्येवं गुणनाम सुविश्रुतम् ।
 प्राप्तः सनन्दनाचार्यः शिष्यः, तत्कारणं शृणु ॥ १७ ॥
 स्थिते पुण्यतमे तस्मिन् गङ्गाद्वारे यतीश्वर ।
 आसीज्जातु, मिथः स्पर्धा सनन्दनसुरेशयोः ॥ १८ ॥
 ततः सुरेश्वरः प्रोचे विविक्ते देशिकोत्तमम् ।
 अद्याचार्य, त्वया कार्यं स्नाने किञ्चित् प्रियं मम ॥
 प्रदातुमङ्गवस्त्रं ते संप्राप्ते तु सनन्दने ।
 तदा नाभिर्मिते तोये स्थित्वा हस्तः प्रसार्यताम् ॥
 तावदागम्य यदि चेदङ्गवस्त्रं प्रदास्यति ।
 व्रतोऽपि तर्हि भग्नः स्यादम्बुनाक्रमलक्षणः ॥ २१ ॥
 अन्यथा तस्य नास्तिक्यमप्रकाश्यं प्रकाशितम् ।
 गुरुः सुरेश्वरेणोक्तं तत्तथैव चकार सः ॥ २२ ॥

सनन्दनस्य माहान्म्यं कर्तुं लोके प्रकाशवत् ।
 महाप्राज्ञो महायोगी सनन्दनयतीश्वरः ॥ २३ ॥
 जले नृणानि विक्षिप्य पादन्यासं तदाकरोत् ।
 यत्र यत्र पदन्यासं चक्रेऽसौ तत्र तत्र हि ॥ २४ ॥
 सलिलोपरि पद्मानि संजातानि विरेजिरे ।
 पद्मविन्यस्तपादाग्रो गुरवे स सनन्दनः ॥ २५ ॥
 विततार जलस्थाय देहसंमार्जनांवरम् ।
 तदानीं विस्मयोत्फुल्लमानसास्त्रिदिवौकसः ॥ २६ ॥
 श्रीपद्मपादनामास्मै ददुर्लोके सुविश्रुतम् ।
 एवं स्थितेऽथ काले तु हग्निद्वारे महामतिः ॥ २७ ॥
 रामसेतुं महापुण्यं द्रष्टुकामः कदाचन ।
 स्वशिष्यैरन्वितो मोदात् प्रतस्थे यतिपुङ्गवः ॥ २८ ॥
 दक्षिणां दिशमुद्दिश्य प्रास्थितो देशिकेश्वरः ।
 गत्वा बहुविधान् देशान् स्नात्वा तीर्थजलेषु सः ।
 श्रीकालहस्तिसंज्ञं तं क्षेत्रं त्रैलोक्यविश्रुतम् ।
 सर्वपापहरं पुण्यं भुक्तिमुक्तिप्रदं नृणाम् ॥ ३० ॥
 श्रीमदक्षिणकैलाससंज्ञं च पृथिवीतले ।
 तत्र गत्वा यतिश्रेष्ठः सुवर्णमुखरीजले ॥ ३१ ॥
 स्नात्वा तु विधिवत्पुण्ये शिष्यवर्गसमन्वितः ।
 उपेत्य संनिधिं देवमद्राक्षीद्विरिजापतिम् ॥ ३२ ॥
 नानादीपप्रभाजालनिर्धूततिमिरोदरे ।

अद्भुते, भवने भान्तं प्रभामण्डलमण्डितम् ॥ ३३ ॥
 पुष्पमालासुगन्धेन सुरभीकृतदिङ्मुखम् ।
 प्रत्युप्तदिव्यरत्नौघहेमाभरणभूषितम् ॥ ३४ ॥
 व्याघ्रचर्मोबरधरं सर्पजालविभूषितम् ।
 जटाजूटाग्रसन्नद्धमुग्धचन्द्रकलान्वितम् ॥ ३५ ॥
 विधिविष्णुमहेन्द्राद्यैर्निगूढाकृतिभिः सुरैः ।
 सेव्यमानं मनुष्यैश्च भूरिपुण्यचयैः सदा ॥ ३६ ॥
 दृष्ट्वा तं शङ्करो देवं भवान्या सहितं भवम् ।
 स्तुत्वा चोपनिषद्वाक्यैर्ननाम भुवि दण्डवत् ॥ ३७ ॥
 पुनः प्रदक्षिणं कृत्वा वन्दित्वा च पुनःपुनः ।
 तस्मादघहरात् क्षेत्रात् प्रस्थितो देशिकेश्वरः ॥ ३८ ॥
 निर्वाणधाम नृणां तत् काञ्चीपुरमवाप सः ।
 काञ्चीपुरमवाप्तोऽयं शङ्करो यतिपुङ्गवः ॥ ३९ ॥
 कथयामास शिष्येभ्यस्तन्माहात्म्यमनुत्तमम् ।
 भूसुरेन्द्रो धरेन्द्रो वा वैश्योऽपि वृषलोऽपि वा ॥ ४० ॥
 अन्त्यजो वा मृतस्तस्मिन्नमृतो भवति ध्रुवम् ।
 अनेकजन्मजं कर्म कृतवानपि मानुषः ॥ ४१ ॥
 अत्र पञ्चत्वमापन्नो मुक्तो भवति मानवः ।
 कृत्वा क्षेत्रान्तरालेऽस्मिन् शिरोमात्रं मृतो नरः ॥
 योऽस्माद्बहिर्गतान्याङ्गः सोऽपि याति परं पदम् ।
 तथा मृतः पुरा कश्चित् भूरिपातकसञ्चयः ॥ ४३ ॥

उभयेऽपि परीतास्तं विष्णुदूता यमस्य च ।

स्थित्वा तस्योपशीर्षान्ते विष्णुदूता महाबलाः ॥ ४४

पादाग्रे तस्थिवांसोऽन्ये वादानेवमकुर्वत ।

विष्णुदूताः— शिरः सकलगात्रस्य प्रधानं हि विधाय तत् ॥

अस्मिन् पुरे मृतोऽयं वै नेयोऽस्माभिरसंशयम् ।

यमदूताः— मृतस्याङ्गनिवेशस्य विशेषः किं नु कथ्यते ? ॥

सर्वत्रापि मृतानां तु यमः शास्ता दुरात्मनाम् ।

जन्मप्रभृति पापिष्ठः पुरुषोऽयं मृतिं गतः ॥ ४७ ॥

दण्ड्योऽयं नरके तस्मान्नेयोऽस्माभिर्न संशयः ।

विष्णुदूताः— काञ्चन्या बहिर्मृतो जन्तुर्नेयो वः कृतकिल्विष-

नेतव्यो विष्णुलोकं हि काञ्चीपुरमृतो नरः ।

इत्युक्त्वा विष्णुदूतेषु गृहीत्वा तं गतेषु ते ॥ ४९ ॥

यमदूता गताः सर्वे लज्जाभीतिसमाकुलाः ।

तद्वृत्तमखिलं श्रुत्वा स्वदूतेभ्यः परेतराद् ॥ ५० ॥

तानुवाच रहस्येवमात्मदूतान् कृपान्वितः ।

अस्माकमपि सर्वेषामीश्वरौ हरमाधवौ ॥ ५१ ॥

यूयं नमत भक्त्या तौ दूता, मामिव सर्वदा ।

गन्तव्यं दूरतस्त्यक्त्वा युष्माभिर्भुवनत्रये ॥ ५२ ॥

हरे, कृष्ण, महादेव, राम, नारायणाच्युत ।

हर, शंभो, शिवेत्यादिनाम्नां विष्णुगिरीशयोः ॥ ५३ ॥

सकृदेकाक्षरं चापि सर्वपातकनाशनम् ।

ब्रुवतोऽन्तगुतान्मर्त्यान् दूर मुञ्चत किङ्कराः ॥ ५४ ॥
 सालग्रामशिलापूजां शिवलिङ्गार्चनं तथा ।
 कुर्वतो मानुषान् सर्वान् मृतान् मुञ्चत किङ्कराः ॥
 यः शृणोति च वेदान्तं जिज्ञासुः परमं पदम् ।
 भिक्षुको वा गृहस्थो वा तं च मुञ्चत दूरतः ॥ ५६ ॥
 काञ्चीपुरे च काश्यां च पुण्यक्षेत्रे तथापरे ।
 मानुषा ये मूर्तिं यान्ति तान् दूतास्त्यजताखिलान् ॥
 भेदबुद्धिर्न कर्तव्या देवयोरुभयोस्तयोः ।
 विष्णुशङ्करयोर्नित्यं तावुभावैक्यगामिनौ ॥ ५८ ॥
 शिवभक्तो हि विष्णुं च विष्णुभक्तांश्च निन्दति ।
 यो योऽस्य विपरीताश्च तावुभौ नयताशु माम् ॥ ५९ ॥
 सन्त्यजन्त्यात्मदारान् ये परदारसमुत्सुकाः ।
 तान्मृतानाशु मे लोकं नयध्वं किङ्करा, नरान् ॥
 पशुपक्षिगणं यान्तं तृष्णार्तं सलिलाशयम् ।
 यो वारयति दुर्बुद्धिस्तं च मां नयताञ्जसा ॥ ६१ ॥
 यो निजाश्रमविभ्रष्टश्चतुराश्रमवासिनाम् ।
 निरये सोऽपि दण्ड्यः स्यात् किङ्करा, मम शासनात् ॥
 अर्थं प्रतिश्रुतं पूर्वं यो ददाति न लोभतः ।
 प्राग्दत्तं हरते यश्च तौ यातो द्वौ दरिद्रताम् ॥ ६३ ॥
 स्वर्णचोरः सुरापयी ब्रह्मघ्नो गुरुतल्पगः ।
 तत्संयोगीति पृश्नते महापातकिनो नराः ॥ ६४ ॥

ये च विश्वस्तहन्तारो ये चोपकृतविस्मृतिम् ।
 प्रयान्ति ते च दण्ड्याः स्युर्नरके बहुवत्सरान् ॥ ६५
 अदण्ड्यलक्षणं पूर्वं मया सर्वमुदीगितम् ।
 विचार्यैवाखिला नेया मल्लोकं पापिनो मृताः ॥ ६६
 आदिश्यैवं यमो भृत्यानुवास निजविष्टे ।
 न्यवसद्विष्णुलोके च काञ्चीपुरमृतो नरः ॥ ६७ ॥
 इति काञ्चीपुरं प्राप्तः शङ्करो देशिकेश्वरः ।
 शिष्येभ्यः कथयामास तन्माहात्म्यकथामृतम् ॥ ६८
 ॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते सप्तमोऽध्यायः ॥

अष्टमाध्यायः ॥

एकाम्रनाथं देवेशं काञ्चीपुरनिवासिनम् ।
 देवीमल्लालनाथं च नत्वा यातस्ततो गुरुः ॥ १ ॥
 अथ भिक्षुवरः पुण्यं पुण्डरीकपुरं ययौ ।
 यत्र नृत्यति देवेशः शङ्करः सर्वदादरात् ॥ २ ॥
 यत्र नृत्तं समालोक्य पार्वती हरवल्लभा ।
 करताळं महादेवी करोति मुदितानना ॥ ३ ॥
 अत्र किं वर्तते तीर्थमिति पृष्ठो यतीश्वरैः ।
 शिवपादांबुजासक्तचित्तः कश्चिन्नरोऽब्रवीत् ॥ ४ ॥
 शिवगङ्गेति विख्यातं तीर्थमत्र यतीश्वराः ।

यत्र मज्जन् भवांभोधौ पुनर्नैव निमज्जति ॥ ५ ॥
 नृणां संसारविच्छित्त्यै शंभु करुणया स्वयम् ।
 अस्मिन् गङ्गाजलं किञ्चित् क्षिप्तवानिति केचन ॥ ६ ॥
 नृत्तश्रमापनोदाय भर्तुः प्रणयविह्वला ।
 गङ्गैव स्वयमायाता क्षेत्रेऽस्मिन्निति केचन ॥ ७ ॥
 नृत्यदूर्जटिकोटीरात्पतितं जाह्नवीजलम् ।
 किञ्चिदत्रेति तन्प्राहु शिवगङ्गेति केचन ॥ ८ ॥
 तस्यास्तु शिवगङ्गायाः शुद्धिं वर्णयितुं पराम् ।
 सर्वज्ञः स्वयमेवासौ शक्तो जगति नापरः ॥ ९ ॥
 पद्मनाभमुखा देवास्तीर्थे तस्मिन् दिने दिने ।
 स्नात्वा शिवार्चनं कृत्वा भक्त्या पश्यन्ति ताण्डवम् ॥
 शतयोजनदूरस्थः शिवगङ्गेति यो वदन् ।
 निमज्जति स च क्षिप्रं शुद्धो याति परं पदम् ॥ ११ ॥
 इत्युक्तास्ते यतिश्रेष्ठाः शिवभक्तेन केनचित् ।
 श्रीशङ्करमुखाः स्नात्वा शिवगङ्गाजले शुचौ ॥ १२ ॥
 हर शंभो महादेव देवदेव दयानिधे ।
 अस्मान् भक्तिसमायुक्तानुद्धराशु भगार्णवात् ॥
 इति सङ्कीर्तनं कृत्वा गत्वान्तर्भवनं शुभम् ।
 अपश्यन् गिरिजाकान्तं लोकत्रितयनायकम् ॥ १४ ॥
 शारदांबुदसङ्काशं बालचन्द्रावतंसकम् ।
 आशाव्यापृतदोर्दण्डं शार्दूलाजिनवाससम् ॥ १५ ॥

भूषणोज्ज्वलसर्वाङ्गं नृत्तं कुर्वन्तमद्भुतम् ।
 वेदान्तागमपद्मान्तर्गूढानन्दमधुव्रतम् ॥ १६ ॥
 स्तुत्वा नत्वा च तं देवं सशिष्यो यतिपुङ्गवः ।
 रामसेतुमनुस्मृत्य प्रस्थितोऽभूत्ततो मुदा ॥ १७ ॥
 गच्छन्नध्वनि कावेरीं सरितं सन्ददर्श सः ।
 यत्र स्नात्वा हरौ भक्तिं मुक्तिदां लभते नरः ॥ १८ ॥
 यस्याः पावनतोयाया मध्ये स्वर्णमयं हरेः ।
 क्षेत्रमाभाति विख्यातं लोके श्रीरङ्गसंज्ञितम् ॥ १९ ॥
 तत्र स्नात्वा यतीन्द्रस्तं सशिष्यः कमलापतिम् ।
 ददर्श भोगिशय्यायां भान्तं श्रीरङ्गनायकम् ॥ २० ॥
 राजन्नखमणिव्रातसंशोभितपदांबुजम् ।
 इन्द्रनीलमहादण्डचारुजंघायुगान्वितम् ॥ २१ ॥
 हस्तिहस्तसमुल्लासिवृत्तपीनोरुभासुरम् ।
 स्वर्णकाञ्चीलतानद्धपीताबरविराजितम् ॥ २२ ॥
 नाभीसरसिजावासचतुर्मुखसमीडितम् ।
 निःशेषभुवनन्यासमन्दिरोदरसुन्दरम् ॥ २३ ॥
 श्रीवत्सोद्योतसंमिश्रकौस्तुभद्युनिमण्डितम् ।
 इन्दिरासुन्दरागारवक्षःस्थलमनोहरम् ॥ २४ ॥
 शंखचक्रासिशार्ङ्गादिविद्योतितकरांबुजम् ।
 शारदेन्दुमनोहारिसुषमाभासुराननम् ॥ २५ ॥
 कारुण्यतटिनीवीचिनृत्यन्नेत्रसरोरुहम् ।

दधानं हेममकुटं कोटिमार्ताण्डभास्वरम् ॥ २६ ॥
 निर्जितांभोधरच्छायं कमलामेदिनीयुतम् ।
 तुलसीदामसौरभ्यलुब्धसंभ्रान्तषट्पदम् ॥ २७ ॥
 नत्वा तस्य पदांभोजे रङ्गनाथस्य शङ्करः ।
 अर्चयित्वा ततः स्तुत्वा प्रतस्थे शिष्यसंयुतः ॥ २८ ॥
 रामसेतुमथासाद्य सशिष्यो यतिपुङ्गवः ।
 धनुष्कोटिमहातीर्थे स्नानं कृत्वा यथाविधि ॥ २९ ॥
 अस्मत्पापानि सर्वाणि संहराशु दयानिधे ।
 नमस्ते रामनाथेति ननाप शिरसा शिवम् ॥ ३० ॥
 रामनाथाभिधानोऽभूत् कुतोऽसौ गिरिजापतिः ।
 इति पृष्टस्तदा शिष्यैराचार्योऽकथयन्मुदा ॥ ३१ ॥
 पुरा दशाननं हत्वा युद्धरङ्गे स राघवः ।
 अभिषिच्य च तद्राज्ये निजभक्तं विभीषणम् ॥ ३२ ॥
 अग्निशुद्धां समादाय जानकीं प्रमदोत्तमाम् ।
 ससैन्यो मुनिभिः सार्धमगस्त्याद्यैः पुरीं ययौ ॥
 स गच्छन् सेतुमार्गेण धनुष्कोट्या रघूत्तमः ।
 छित्वा स्थानत्रये सेतुं वभाषे कुंभसंभवम् ॥ ३४ ॥
 शिवलिङ्गं प्रतिष्ठाप्य सेतावत्र महामुने ।
 गन्तुमिच्छाम्यहं तत्र सहायो भव मे गुरो ॥ ३५ ॥
 तथेत्युक्तस्ततो रामो मुनिना भरताग्रजः ।
 हनूमन्तमुवाचैवुं महाबलपराक्रमम् ॥ ३६ ॥

हनूमन्, नर्मदां गत्वा लिङ्गमानय सत्वरम् ।
 अधुना तत्प्रतिष्ठायै मुहूर्तः संनिधिं गतः ॥ ३७ ॥
 इत्युक्तो मारुतिस्तेन नर्मदां प्राप्य सत्वरम् ।
 विचित्य तज्जले लिङ्गं नापश्यत्तरसैव सः ॥ ३८ ॥
 समागते मुहूर्ते च मारुतावप्यनागते ।
 राघवः संभ्रमोपेतः कुम्भोद्भवगिरा ततः ॥ ३९ ॥
 तत्रैव वर्तमानं सच्छिवलिङ्गं पुरातनम् ।
 स्थापयित्वा यथावत्तन्नाम जनितादरम् ॥ ४० ॥
 आजगाम ततो वेगात् सलिङ्गो मारुतात्मजः ।
 तत्र लिङ्गान्तरं दृष्ट्वा स्थापितं स रुपं ययौ ॥ ४१ ॥
 रामस्तमब्रवीत् वीरं हनूमन्तं कृपान्वितः ।
 कस्मात् त्वं रोषमायासि वत्स मारुतनन्दन ॥ ४२ ॥
 हनूमानब्रवीद्रामं ततः कोपसमन्वितः ।
 स्वामिना मत्प्रयत्नो हि मानुषेन्द्र, वृथा कृतः ॥ ४३ ॥
 एतलिङ्गं समुद्धृत्य मयानीते प्रतिष्ठिते ।
 शमं यास्यति मे कोपो नान्यथा भक्तवत्सल ॥ ४४ ॥
 इत्युक्तो रघुवीरस्तं प्रोवाच पवनात्मजम् ।
 स्थापितं लिङ्गमुद्धर्तुं नैव शक्तोऽस्मि मारुते ॥ ४५ ॥
 इदं लिङ्गं समुद्धृत्य त्वमेव पवनात्मज ।
 स्थापयाशु त्वयानीतं नर्मदालिङ्गमुत्तमम् ॥ ४६ ॥
 बलिनाथ कपीन्द्रेण लिङ्गं लांगूलवेष्टितम् ।

उत्कृष्टं नाचलत् किन्तु त्रिलोकी चलिताखिला ॥
 चचाल मेदिनी सर्वा सवनाब्धिनदीनगा ।
 निद्रां तत्याज पद्माक्षः समाधिं मुनयोऽत्यजन् ॥ ४८
 निजपुच्छेन तल्लिङ्गं बद्ध्वा बभ्राम मारुतिः ।
 स पपात ततो दूरे मूर्च्छिनो रुधिरं वमन् ॥ ४९ ॥
 अद्यापि वर्तते तीर्थं तद्वान्तं शोणितं महत् ।
 तन्नामविश्रुते कुण्डे सर्वपापहरं नृणाम् ॥ ५० ॥
 लब्धसंज्ञः शनैर्गत्वा लिङ्गात्मानं शिवं नमन् ।
 अप्रमेयानुभावं तमस्तौषीत् कपिसत्तमः ॥ ५१ ॥
 नमस्ते सर्वलोकेश, पाहि मां भक्तवत्सल ।
 अपराधं ममाशेषं क्षमस्व करुणानिधे ॥ ५२ ॥
 देवदेव जगन्नाथ पार्वतीवर शङ्कर ।
 ममाज्ञानकृतं पापं क्षमस्व सकलं विभो ॥ ५३ ॥
 यामाहुः सर्वभूतानां प्रकृतिं सृष्टिवेदिनः ।
 या च गन्धगुणा तस्यै धरामूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ५४
 या सृष्टा प्रथमं धात्रा सर्वसृष्टिकृता विभो ।
 या वै रसगुणा तस्यै तोयमूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ५५ ॥
 विधिवद्द्विजवृन्देन हुतं वहति या हविः ।
 या च रूपगुणा तस्यै वह्निमूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ५६
 प्राणवन्तो भवन्त्येते प्राणिनः सकला यया ।
 या च स्पर्शगुणा तस्यै वायुमूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ५७

इदं चराचरं विश्वं याखिलं व्याप्य वर्तते ।
 या च शब्दगुणा तस्यै नमोमूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ५८
 ऋतुमासायनद्वन्द्वदिनरात्रीः करोति या ।
 या चोद्धूततपास्तस्यै भानुमूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ५९ ॥
 वितीर्णकुमुदामोदा जगतां तापहारिणी ।
 या च ते भूषणं तस्यै चन्द्रमूर्त्यै नमोऽस्तु ते ॥ ६०
 या तु वेदोदितं मार्गं निर्वहन्तीह विद्यते ।
 यजमानात्मिकां मूर्तिं तावकीं तां नमाम्यहम् ॥ ६१
 यद्वन्धमात्रमाजिघ्रन्म्रियते प्राणिसञ्चयः ।
 कालकूटः स ते यस्य कण्ठभूषणतामगात् ॥ ६२ ॥
 त्रिलोक्यां नाशकर्तारो ये वै ते त्रिपुरासुराः ।
 भस्मीकृताः क्षणेनैव यस्य ते, नयनाग्निना ॥ ६३ ॥
 तं त्वामिमं जगन्नाथमुद्धर्तुं कृतनिश्चयात् ।
 मदन्यः कोऽपि मूढात्मा विद्यते न जगत्त्रये ॥ ६४ ॥
 तत्क्षन्तव्यस्त्वया सर्वोऽप्यपराधो मम प्रभो ।
 भक्तस्य तव भृत्यस्य सुतरां मूढचेतसः ॥ ६५ ॥
 इति स्तुतेन तुष्टेन देवेन करुणाब्धिना ।
 कं वरं वाञ्छसीत्युक्तो हनुमानित्युवाच सः ॥ ६६ ॥
 तावकं लिङ्गमानीतं यत्नेन भगवन्, मया ।
 प्रतिष्ठाप्तस्य वाञ्छामीत्यर्थितो विभुरब्रवीत् ॥ ६७ ॥
 अन्तस्सालं त्वया लिङ्गं स्थापितव्यमिदं दिशि ।

उत्तरस्यां जगत्येतत्त्वन्नाम्ना ख्यातिमेष्यति ॥ ६८ ।
 त्वत्पूजितं कपे, लिङ्गं पूर्वमालोक्य मानुषाः ।
 द्रष्टारो मां नचेत्तेषां दर्शनेन भवेत् फलम् ॥ ६९ ॥
 शंभोरिति समादेशं राघवस्यापि लब्धवान् ।
 प्रतिष्ठां मारुतिर्निन्ये स्वानीतं लिङ्गमैश्वरम् ॥ ७० ॥
 रामेश्वर इति ख्यातो रामपूजित ईश्वरः ।
 हनूमत्पूजितोऽन्यस्तु विश्रुतोऽभूत्तदाख्यया ॥ ७१ ॥
 सेतुस्नानं महापुण्यं कृत्वा चेश्वरवन्दनम् ।
 दानादिसुकृतं कुर्वन्मुच्यतेऽखिलपातकैः ॥ ७२ ॥
 स्नानदानमहादेववन्दनादिषु यत्फलम् ।
 तत्फलं लभते सेतौ पादस्पृष्टे हि मानुषः ॥ ७३ ॥
 सेतुयानासमर्थो यः सुदूरस्थः स्मरत्यमुम् ।
 सोऽपि पातकसंघातैरखिलैरपि मुच्यते ॥ ७४ ॥
 इत्युदीर्य यतिश्रेष्ठो रामेश्वरकथां शुभाम् ।
 तत्रत्येषु च तीर्थेषु स्नानं कृत्वा यथाविधि ॥ ७५ ॥
 प्रदक्षिणनमस्कारैः प्रसाद्य परमेश्वरम् ।
 सशिष्यः प्रस्थितस्तस्मात् तीर्थस्नानामलाशयः ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते अष्टमोऽध्यायः ॥

नवमाध्यायः ॥

ततो यतिकुलाचार्यः सशिष्यः शास्त्रवित्तमः ।
भूमिं प्रदक्षिणीकृत्य भूयः काञ्चीपुरं गतः ॥ १ ॥
जंबूद्वीपस्य कुर्वाणे शोभां भारतमण्डले ।
शस्तं काश्मीरनामानं देशं विद्योतयत् भृशम् ॥ २ ॥
कामाक्ष्या नाम वाग्देव्याः स्थानं तत्पुरमाप्तवान् ।
तत्रत्यसर्वविद्वाद्भिः पूज्यमानं दिने दिने ॥ ३ ॥
सर्वज्ञपीठमारोढुमियेष यतिपुङ्गवः ।
वादिभिः कर्मकाण्डज्ञैः कणादादिभिरप्ययम् ॥ ४ ॥
स्वे स्वे शास्त्रे रहस्यं यत् तत्पृष्ठः शङ्करो महान् ।
यथावदुत्तरं सर्वं समुदीर्य महामतिः ॥ ५ ॥
आरुरुक्षुरभूत् पीठं तदैका भारती श्रुता ।
कामशास्त्रस्य तत्त्वज्ञः किं भवान् यतिपुङ्गवः ॥ ६ ॥
अस्य दत्त्वोत्तरं पीठं पुनरारुह्यतां त्वया ।
आकर्ण्य विस्मितो धीमान् वचनं तदमानुषम् ॥ ७ ॥
सर्वं बुद्ध्या विनिश्चित्य देवीमेवमयाचत ।
तस्योत्तरमहं वक्ष्ये गते हि दिनसप्तके ॥ ८ ॥
हे भारति, दयांभोधे देहि मे तावदन्तरम् ।
देव्या तथेत्यनुज्ञातस्ततो योगीश्वरो यतिः ॥ ९ ॥
स्वदेहरक्षणे शिष्यानादिश्य तरुकोटरे ।

स्थित्वा निजतनुं त्यक्त्वा परमेण समाधिना ॥ १० ॥
 विवेशामरुकाख्यस्य राज्ञः कायं गतासुकम् ।
 वात्स्यायनरहस्यार्थं ज्ञात्वा सर्वं च बुद्धिमान् ॥ ११ ॥
 तद्व्याख्यानं च कृत्वा स प्रविवेश निजां तनुम् ।
 अथ तां भागतीं देवीं द्रुमासाद्य शङ्करः ॥ १२ ॥
 तस्याः प्रश्नोत्तरं सर्वं निजगाद महामतिः ।
 तदा तं भारती प्रोचे कस्मात्त्वं यतिपुङ्गव ॥ १३ ॥
 वात्स्यायनार्थतत्त्वज्ञो विना स्वाश्रमकल्मषम् ? ।
 अथ तां शङ्करः प्रोचे परकायप्रवेशतः ॥ १४ ॥
 कामशास्त्ररहस्यानि मया ज्ञातानि भारति ।
 जन्मप्रभृति देहेऽस्मिन् नैवाहं कृतकिलिषः ॥ १५ ॥
 इत्युक्त्वा तदनुज्ञातः पीठमारुह्य तस्थिवान् ।
 मानितोऽथ सभासद्भिर्वाग्देव्या च सविस्मयतः ॥ १६ ॥
 महानुभावः स्वैः शिष्यैः प्रतस्थे शङ्करस्ततः ।
 ततः क्षेत्राणि पुण्यानि तीर्थानि च निषेव्य सः ॥ १७ ॥
 क्रमेण शिष्यसंयुक्तो वृषाचलमवाप्तवान् ।
 तत्र दक्षिणकैलासे निवसन्नेकदा गुरुः ॥ १८ ॥
 ज्ञात्वा निजशरीरान्तं सह शिष्यैः प्रसन्नधीः ।
 कासारे पश्चिमे स्नात्वा नत्वा तत्रत्यमीश्वरम् ॥ १९ ॥
 श्रीमूलस्थानमासाद्य चक्रे तस्य प्रदक्षिणम् ।
 गोपुरेणान्तराक्षिप्य कृष्णं नत्वा यतीश्वरः ॥ २० ॥

बाहनेन्द्रं पुरारातेर्गत्वा वृषभमानम् ।
 केरळावानिकर्तारं हर्तारं सर्वभूभुजाम् ॥ २१ ॥
 सोऽनमत् भार्गवं रामं नृणामवनतत्परम् ।
 सिंहोदरमथार्थं च नत्वा कुर्वन् प्रदक्षिणम् ॥ २२ ॥
 शंखचक्रगदापद्माद्यायुधाद्यनमद्गरेः ।
 ततो भक्तिसमायुक्तः प्रविश्य भवनोदरम् ॥ २३ ॥
 नृत्तं भगवतः शंभोर्नत्वा नतफणीश्वरः ।
 उत्तरेणमुमाकान्तं पार्वतीं च विनायकम् ॥ २४ ॥
 ततो हरिहरं चैव दक्षिणेशं रमापतिम् ।
 यथावद्वन्दनं कृत्वा (?) मण्डपेषु ननाम सः ॥ २५ ॥
 बहूनि स्तोत्रमुख्यानि देवत्रितयवन्दने ।
 चक्रे श्रीशङ्कराचार्यो भृशं भक्तिसमन्वितः ॥ २६ ॥
 नारायण मुराराते कृष्ण गोविन्द माधव ।
 पाहि मां शरणं प्राप्तमाशु संसृतिसागरात् ॥ २७ ॥
 हर विष्णो महादेव वैकुण्ठ गिरिजापते ।
 लक्ष्मीरमण मां पाहि भवांभोधेः सुदुस्तरात् ॥ २८ ॥
 हर रुद्र मृडेशान शंभो गिरिश शङ्कर ।
 गङ्गाधर पुराराते गिरीश मदनान्तक ॥ २९ ॥
 वेदान्तवेद्य सर्वज्ञ नमस्ते भगवन् विभो ।
 प्रपन्नं पाहि मामेनं भवांभोधिनिमज्जनात् ॥ ३० ॥
 अजानन्नपि जानन्वा जन्मन्यत्र पस्त्र वा ।

यदकार्षमहं पापं तत्सर्वं हर संहर ॥ ३१ ॥

देवत्रयमिति स्तुत्वा भासमानं वृषाचले ।

शिष्यैः सह महायोगी प्रदेशे कुत्रचित् गुरुः ॥ ३२ ॥

निविष्टः सुप्रसन्नात्मा सर्वपापादमूर्द्धजम् ।

यथावाच्चेन्तयाभास वैष्णवं रूपमादरात् ॥ ३३ ॥

वाञ्छितं निर्जरैः सर्वैः शिरसा धर्तुमन्वहम् ।

विष्णोः पादसरोजन्मपांसुदूरमघापहम् ॥ ३४ ॥

चक्रमत्स्यादिरूपाभिर्वन्द्याभिरखिलामरैः ।

रेखाभिः शोभमानं तत्पादांबुजतलद्वयम् ॥ ३५ ॥

बलियज्ञे समाक्रान्तभुवनत्रितयं महत् ।

पादपल्लवयुग्मं च शारदांभोजसन्निभम् ॥ ३६ ॥

हिमांबुकणिकाभूपितांभोरुहदलाञ्चिताम् ।

पादयुग्मांगुलीं राजन्नखरत्नविराजिताम् ॥ ३७ ॥

हरिन्मणिमहाकूर्मशोभाहारि शरीरिणाम् ।

श्रेयःप्रदायि दैत्यारेः पादाग्रयुगलं च तत् ॥ ३८ ॥

इन्द्रनीलशिलादण्डमुन्दराकारशोभिते ।

इन्दिराकरसंभृष्टे जंघे मूरीन्द्रवन्दिते ॥ ३९ ॥

चितादर्शनिशानार्थं निर्मिताभेव योगिनाम् ।

समुद्रयुगलीं रम्यां वृत्तां जानुद्वयीं हरेः ॥ ४० ॥

मधुकैटभदैत्येन्द्रवध्यस्थलपि स्फुटम् ।

जगत्पावनमुख्यं तमूरुद्वन्द्वं च भासुरम् ॥ ४१ ॥

वाडवाग्निप्रभाभूषितार्णवांबुसमुज्ज्वलम् ।
 उदारं जघनद्वन्द्वं पीतांबरविराजितम् ॥ ४२ ॥
 नानाविधमणिव्रतकिरणावलिपूरिताम् ।
 काञ्चनीमपि काञ्चीं तां नद्धां पीतांबरोपरि ॥ ४३ ॥
 स्वर्णाद्रिमणिकां विभ्रन् मा यद्वह्मालिप्रन्दिग्म् ।
 नाभीसरांसि सज्जातमंगोजयपि भूमयन् ॥ ४४ ॥
 काञ्चनोदरवद्धाभावाडवाग्निप्रभाचितम् ।
 योगिमानसमत्स्यानामावासमुदरार्णवम् ॥ ४५ ॥
 कौस्तुभांशुधवालाढ्यमुक्ताफलविराजितम् ।
 वक्षोभागं रमोद्यानं श्रीवत्सस्तवकाञ्चितम् ॥ ४६ ॥
 शंखचक्रगदापद्मनन्दकाटुपलक्षितान् ।
 विश्वरक्षासमुद्युक्तान् क्षत्रसृष्टिकृतो भुजान् ॥ ४७ ॥
 स्वर्णकुण्डलसज्जातैरुद्योतैरुपशोभितम् ।
 कण्ठमालिङ्गने लक्ष्मीकङ्कणालिपदाङ्कितम् ॥ ४८ ॥
 पद्मानन्दकरं छन्नदन्ततारौचनेजसम् ।
 दन्तांबरसहस्रांशुं वक्त्रांबरविराजितम् ॥ ४९ ॥
 इन्द्रनीलशिलाकलसुन्दरादर्शजित्वरम् ।
 गण्डमण्डलभुग्वं च कुण्डलोद्योतनण्डितम् ॥ ५० ॥
 घोणं दन्तांबरापकर्विवदंशनकांसिणः ।
 शुकस्य तुण्डवत्कान्तं शोणं कुण्डलशोभया ॥ ५१ ॥
 त्रैलोक्यमन्दिरालोकदीपचन्द्रार्करूपिणी ।

नेत्रपद्मे पदाभोजसंश्रितातिदयापरे ॥ ५२ ॥

सदा नियमिताशेषलोकत्रितयमुल्लसत् ।

भ्रूयुगं भ्रुमध्यं च शोभाविजितषट्पदम् ॥ ५३ ॥

पद्माकटाक्षसंफुल्लपद्मार्चितमनारतम् ।

शिवलिङ्गं ललाटस्थमूर्ध्वपुण्ड्रमयं च तत् ॥ ५४ ॥

महादेवशिरोगङ्गास्पर्द्धया यमुनामिव ।

आरुह्याजशिरोऽधस्तात् गलन्तीं कुन्तलावलिम् ॥

अब्धितीरगतौर्वाग्निज्वालाशङ्कां प्रपश्यताम् ।

कुर्वन् स्वर्णकिरीटं च सोऽस्मरन्मुरवैरिणः ॥ ५६ ॥

तिष्ठन्तमन्तिके ताक्ष्यं शय्यारूपं च भोगिनम् ।

प्राणनाथे च कंसारेः सोऽस्मरत् भार्गवीधरे ॥ ५७ ॥

इत्थं चिन्तयतो रूपं वैष्णवं सकलं गुरोः ।

वक्त्रात् प्रादुरभूत् स्तोत्रं स्रग्धरावृत्तमाश्रितम् ॥ ५८ ॥

निर्गलत् गुरुवक्त्रेन्दोर्मधुजिन्नवनामृतम् ।

कर्णाभ्यां सम्यगापीय सर्वाङ्गोत्पुलकान्विताः ॥ ५९ ॥

तदागता नभोमार्गं विमानस्था दिवौकसः ।

यक्षार्कपुरुषाद्यश्च सर्वे मुमुदिरे भृशम् ॥ ६० ॥

सन्तुष्टदिविषत्संघे वाद्यघोषं च निर्भरम् ।

कुर्वत्यानन्दनृत्तं च वृष्टिं दिव्यां च कौसुमीम् ॥ ६१ ॥

देशिकेन्द्रो महायोगी स्तोत्रं कुर्वन् स वैष्णवम् ।

विवेश परमानन्दं भानुर्विबान्तरास्थितम् ॥ ६२ ॥

इदं श्रीशङ्कराचार्यचरितं लोकपावनम् ।
 कृतं गोविन्दनाथेन यतिभक्तिसहायतः ॥ ६३ ॥
 ज्ञानप्रदं नरैः सर्वैर्यतिभिस्तु विशेषतः ।
 स्मर्तव्यं पठितव्यं च श्रोतव्यं चानुवासरम् ॥ ६४ ॥
 ये पठन्ति नरा वृत्तं शङ्कराचार्ययोगिनः ।
 ज्ञानं विद्यां च मोक्षं च ते प्राप्नुयुरसंशयम् ॥ ६५ ॥
 पुत्रार्थी पुत्रसम्पत्तिं शिष्यार्थी शिष्यसम्पदम् ।
 लभते शङ्कराचार्यचरितं कीर्तयन् नरः ॥ ६६ ॥
 भिक्षुको यः पठत्येतत् शृणोति च दिने दिने ।
 स ज्ञानी बहुलारोग्यो लभते परमं पदम् ॥ ६७ ॥
 इत्युवाच यतिश्रेष्ठः शङ्कराचार्यस्तत्कथाम् ।
 श्रोतुकामाय शिष्याय भक्तियुक्ताय भक्तिमान् ॥ ६८ ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यचरिते नवमोऽध्यायः ॥

॥ समाप्तमिदं शङ्कराचार्यचरितम् ॥

